Lietuvos mokslų akademijos žinios

LUX ET VERITAS

Informacinis leidinys 2019 m. nr. 2 (88) | Įsteigtas 1994 m.

Vytautas Ostaševičius

Lietuvos mokslo premijos laureato kalba diplomų teikimo iškilmėse

Gerbiamieji Premjere, Ministre, Mokslų akademijos Prezidente, mieli susirinkusieji, pavertę šią istorinę salę pavasarinių žiedų jūra!

Mokslo istorija užsimena, kad dar 350 metų prieš mūsų erą Aristotelis parašė veikalą „Fizika“, kur daug dėmesio skirta mechanikai, tad mechanikos mokslas vystosi du su puse tūkstančio metų. Per tą laiką šioje srityje žmonija daug nuveikė ir vis sunkiau atrasti ką nors naujo. Todėl prieš 15 metų susidomėjome mikromechanikos sistemomis, joms valdyti pasitelkę elektroniką.

Pasaulio ekonomikos laivas plaukia per bangas į priekį pakildamas ir nusileisdamas ir tai reguliariai kartojasi kas 50 metų. Kiekviena ekonomikos banga susiformuoja, kai naujos technologijos pradeda tarnauti žmogui, gerindamos jo būtį, generuodamos didžiausią pridedamąją vertę, kurdamos proveržio kryptis. Pirmoji ekonomikos banga pradėjo kilti tuomet, kai 1788 m. buvo išrasta garo mašina, antroji banga siejama su geležinkeliais, kitos – su automobiliais, su elektros mašinomis, o penktoji banga, kuri tęsiasi iki šiol, pradėjo kilti 1973 m. ir siejama su atominės energijos naudojimu elektros energijai gauti. Jos nuolatinį kilimą stimuliavo interneto, bevielio ryšio, e. prekybos, mobiliųjų telefonų atsiradimas.

Jau po kelerių metų pradės kilti šeštoji ekonomikos banga, kuri bus siejama su mikro-, nano- ir biotechnologijų sparčiu vystymusi. Mes viliamės, kad ir mikromechaninės technologijos įgis tokią pat reikšmę, kaip šiuo metu Lietuvoje yra labai svarbi biotechnologijų pramonė. Pavyzdžiui, pasaulio aukštųjų technologijų lyderė Japonija mikrosistemoms vystyti skiria 3 trilijonus jenų. Mikromechaninių įrenginių pavyzdžiu gali būti ir šis projektorius LMA salėje, kuriame tūkstantis mikroveidrodėlių formuoja ekrane ne tik vaizdus, bet ir judesius. Mikrojutiklių arba sensorių dėka nustatomos naujos medžiagos, virpesių energija verčiama į elektros energiją, mikroakselerometrai valdo oro pagalves automobiliuose, diagnozuojamas žmogaus sveikatos būvis.

Nežiūrint į tai, kad iki šiol technologijų srityje skiriama tik viena Lietuvos mokslo premija, džiugina pastarųjų metų dėmesys siekiant, kad Lietuvoje sukurtų technologijų pagrindu būtų kuriami inovatyvūs produktai, konkuruojantys pasaulinėje rinkoje. Tai ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu sukurta „Pramonė 4.0“ platforma, kuri siejama su technologinių procesų modelių skaitmeninimu, dirbtinio intelekto, daiktų interneto naudojimu šių procesų monitoringui ir valdymui pasitelkiant *Big Data* arba *Didžiųjų duomenų* priemones. Pernai Seimas priėmė Technologijų ir inovacijų įstatymą, kurio paskirtis – sudaryti Lietuvoje palankias sąlygas kurti ir diegti inovacijas. Šios

srities lyderiai – Kauno technologijos universiteto mokslininkai, jiems pirmiesiems Lietuvoje skirtos ir europinės *ERA Chairs* projekto lėšos „Pramonė 4.0“ valdymo procesams tobulinti. Universitete atliekami moksliniai tyrimai ir rengiami technologijų specialistai pritraukia užsienio investuotojų, apie ką byloja ir pasaulyje žinomų kompanijų atėjimas į Kauno laisvąją zoną. Tai ne tik naujos darbo vietos, bet ir lietuviško produkto pripažinimas, eksporto didinimas. Itin svarbūs mokslui, ateities technologijoms ir žmogaus sveikatinimui yra šios dienos laureatų darbai kvantinės ir puslaidininkių fizikos, genetikos ir vėžio gydymo srityse.

Baigdamas visų Mokslo premijos laureatų vardu tariu gražiausią lietuvišką žodį AČIŪ už mūsų darbų įvertinimą, o mūsų artimiesiems – už kantrybę.

Akad. Vytautas Ostaševičius
2019 m. kovo 6 d.

Lietuvos mokslų akademijos pozicija dėl skiepų

Skiepai yra svarbiausia užkrečiamųjų ligų profilaktikos ir jų kontrolės priemonė. Prisimename raupų likvidavimo sėkmę, netoli tikslo poliomielito likvidavimo programa. Beveik pamiršome tokias pavojingas ligas kaip difterija ir kokliušas, nuo kurių anksčiau mirdavo daugybė vaikų. Tačiau skiepai vėl tapo ginčų ir diskusijų objektu. Dėl skepticizmo ir dezinformacijos sumažėjo vakcinacijos apimtys, ir tai pirmiausia pasakytina apie tymus. Tymai buvo vadinami „privaloma vaikiška liga“, nors iki modernios tymų kontrolės pradžios tai buvo viena dažniausių vaikų mirčių priežasčių. Išplėtojus skiepijimo nuo tymų programas, sergamumas tymais labai sumažėjo. Ištisi pasaulio regionai buvo pripažinti laisvais nuo tymų. Viena tokių valstybių buvo Lietuva, kurią Pasaulinė sveikatos organizacija (PSO) 2017 metais pripažino kaip suvaldžiusią vietinius tymus.

Tenka apgailestauti, kad, pasiekus tokių gerų rezultatų, dabar kilo abejonių dėl skiepų svarbos, o skiepijimų apimtys sumažėjo. Tai netruko pasireikšti tymų protrūkiais įvairiose pasaulio šalyse, tarp jų ir kai kuriose Europos Sąjungos šalyse. Pastaraisiais metais Lietuvoje žymiai išaugo sergamumas tymais. Šiais metais sergamumas pasiekė kokybiškai naują lygmenį – ligą platina ne tik iš užsienio atvykę asmenys, bet ir asmenys, užsikrėtę mūsų šalyje. Viena pagrindinių šio protrūkio priežasčių – skiepijimo apimčių mažėjimas. Jei iki šiol skiepijimo nuo tymų apimtys siekdavo 98 proc., tai pastaraisiais metais jos krito iki 92 proc., o kai kuriose apskrityse ir gerokai žemiau. Tokį mažėjimą lėmė nepagrįstas neigiamas požiūris į skiepus, jų saugumą ir veiksmingumą.

PSO įtraukė priešinimąsi skiepams į dešimties didžiausių grėsmių sveikatai sąrašą ir primena, kad skiepai kasmet išgelbsti mažiausiai 2–3 milijonus gyvybių. Europos imunologų draugijų federacija (EFIS), Europos vaikų infekcinių ligų draugija (ESPID) ragina medikus ir mokslininkus aktyviau dalyvauti šviečiamojoje veikloje ir skleisti visuomenėje moksliškai pagrįstas žinias apie skiepus. Europos Komisija ir daugelis tarptautinių mokslo organizacijų, tokių kaip Europos medicinos akademijų federacija, Europos akademijų mokslo patariamoji taryba, yra patvirtinusios Rekomendacijas ir Strategiją kovai su užkrečiamosiomis ligomis taikant skiepijimo programas.

Lietuvos mokslų akademija (LMA) ir Lietuvos mokslininkai vieningai pasisako už tai, kad sprendžiant vakcinų saugumo ir veiksmingumo klausimus būtų vadovaujamasi moksliniais faktais, o ne socialiniuose tinkluose skleidžiamais gandais. Ypatingą atsakomybę už savo kalbas skiepų klausimu turėtų prisiimti politikai, oficialūs valstybės veikėjai. Iškilus tymų epidemijos grėsmei, visuomenėje būtina skleisti objektyviais įrodymais grindžiamas žinias, o ne spėlionėmis bei spekuliacijomis apaugusius gandus apie skiepus.

Šiuolaikinės vakcinos kuriamos laikantis griežčiausių saugumo ir bioetikos reikalavimų, todėl nuogąstavimai dėl jų grėsmės vaikų sveikatai ar netgi ateinančioms kartoms neturi mokslinio pagrindo. Priešingai, didžiulę grėsmę vaikams ir suaugusiesiems kelia atsisakymas skiepytis, nes esant skiepijimų apimtims mažiau nei 95 proc., nesukuriamas visuomenės imunitetas ir neužkertamas kelias infekcinėms ligoms plisti. Tuo atveju

iškyla pavojus ne tik patiems nepasiskiepijusiems asmenims, bet ir aplinkiniams, kurie dėl amžiaus ar sveikatos būklės negali būti skiepijami. Pavyzdžiui, nuo tymų kūdikiai Lietuvoje skiepijami tik sulaukę 15–16 mėnesių, todėl dar neskiepytiems kūdikiams plintanti tymų epidemija ypač grėsminga.

Socialiniuose tinkluose ir kai kuriose žiniasklaidos priemonėse skleidžiamos netikros naujienos apie tariamą skiepų žalą turi ilgalaikes neigiamas pasekmes. Visuomenė turėtų žinoti, kad mitas apie tariamas tymų vakcinos ir autizmo sąsajas seniai paneigtas ir pripažintas didžiausia klastote medicinos istorijoje. Daugybė epidemiologinių studijų įvairiose šalyse pateikė nepaneigiamus mokslinius įrodymus, kad skiepai nesukelia autizmo. Tymų vakcina naudojama masinio skiepijimo programoms jau daugiau nei 50 metų ir jos saugumas bei veiksmingumas yra neginčijamai įrodytas.

Net ir labai alergiškiems vaikams skiepijimas yra saugus. Pagal tarptautinius sutarimus, sergančius maisto alergija galima skiepyti tymų vakcina. Virusai tymų, epideminio parotito, raudonukės (MMR) vakcinai gaminti kultivuojami ant viščiukų fibroblastų ląstelių, tačiau po visų technologinių procesų jokių kiaušinio pėdsakų MMR vakcinoje nelieka.

Naujausi mokslo pasiekimai leidžia kurti naujos kartos, aukščiausių technologijų vakcinas, kurių sudėtis yra maksimaliai saugi ir veiksminga. Vakcinų grynumas kontroliuojamas molekuliniu lygiu, todėl jose net teoriškai negali likti paskiepytojo sveikatai nepalankių priemaišų. Taip kuriamos vakcinos nuo hepatito B viruso, žmogaus papilomos viruso (ŽPV), B tipo meningokoko infekcijos. Skiepijimas nuo ŽPV ypač aktualus Lietuvai, nes šis virusas yra pagrindinė gimdos kaklelio vėžio priežastis, o Lietuvoje mirtingumas nuo šios ligos yra vienas didžiausių Europoje. Šalyse, kuriose masinis skiepijimas nuo ŽPV pradėtas prieš 10 metų, stebimas žymiai mažesnis sergamumas gimdos kaklelio vėžiu. Pavyzdžių yra daug daugiau.

Didelė atsakomybė už moksliškai pagrįstų žinių sklaidą visuomenėje tenka ne tik gydytojams ir mokslininkams, bet ir žiniasklaidai, valdžios atstovams. Lietuva gali didžiuotis savo pasiekimais moderniųjų technologijų srityje ir čia vykdomais pasaulinio lygio moksliniais tyrimais. Lietuvos mokslininkai yra kompetentingi atsakyti į visuomenėje kylančius klausimus ir moksliniais argumentais atremti nepagrįstų gandų platinimą.

Rengėjai akad. Vaidutis Kučinskas,
akad. Vytautas Basys, akad. Rūta Dubakienė,
prof. Aurelija Žvirblienė, prof. Vytautas Usonis
2019 m. kovo 28 d.

GLOBAL YOUNG ACADEMY

LITHUANIAE ACADEMIA SCIENTIARUM Academia Junior

Europos mokslo politika – ir jaunųjų mokslininkų rankose

Kokią vietą sprendžiant mokslo politikos klausimus turi užimti jaunieji mokslininkai? Kaip užtikrinti kuo didesnį mokslu pagrįstų žinių prieinamumą visuomenėje? Ar akademiniame pasaulyje pasiekta lyčių lygybė? Šie ir kiti itin aktualūs klausimai buvo aptarti kovo 19–20 d. Šiaurės ir Baltijos šalių jaunųjų akademijų susitikime, vykusiame Stokholme (Švedija).

Švedijos Karališkojoje mokslų akademijoje pirmą kartą Šiaurės ir Baltijos šalių jaunųjų akademijų atstovai susirinko į bendrą susitikimą. Susitikimo tikslas – gilinti tarpusavio bendradarbiavimą ir stiprinti jaunųjų mokslininkų vaidmenį Europos mokslo politikos kontekste. „Mes, kaip jauni mokslininkai, turime imtis pagrindinio ir konstruktyvaus vaidmens sprendžiant aktualias Europos mokslo

politikos problemas“, – atidarant susitikimą akcentavo Švedijos jaunosios akademijos pirmininkė dr. Marija Tenjė (Maria Tenje). Tarp svarbiausių nagrinėtų klausimų – mokslinis informavimas ir lyčių lygybė akademinėje bendruomenėje.

Susitikime dalyvavo jaunųjų akademijų atstovai iš Danijos, Estijos, Suomijos, Norvegijos, Švedijos, taip pat Latvijos ir Islandijos jaunųjų mokslininkų organizacijų ir Globalios jaunosios akademijos (*Global Young Academy*) nariai. LMA Jaunajai akademijai (LMAJA) susitikime atstovavo nariai dr. Donatas Murauskas, dr. Olga Mastianica-Stankevič ir dr. Diana Marčiulynienė.

Kiekviena iš jauniesiems mokslininkams atstovaujančių organizacijų pristatė savo veiklą. „Savo veiklą ketiname kreipti trimis pagrindinėmis kryptimis: jaunųjų mokslininkų interesai, Lietuvos mokslo politikos iššūkiai ir mokslu pagrįstų žinių plėtra visuomenėje“, – pažymėjo apie LMAJA veiklą kalbėjęs pirmininkas D. Murauskas. Nurodytos veiklos kryptys buvo plačiai diskutuotos su kitų jaunųjų akademijų, turinčių didesnę veiklos patirtį, nariais. Susitikimo metu nuspręsta aktyviai bendradarbiauti, dalytis gerąja patirtimi, naujomis idėjomis apie jaunųjų akademijų veiklą, formuoti informacinį tinklą, kuris palengvintų bendrų mokslinių tyrimų inicijavimą ir vykdymą.

Susitikime daug dėmesio buvo skirta opiam lyčių lygybės akademinėje veikloje klausimui, įvairiems diskriminacijos atvejams aptarti. „Lyčių lygybė yra ne tik sąžiningumo klausimas, bet ir galinga geresnės mokslinės kokybės priemonė, skatinanti mokslo pažangą“, – pabrėžė Šiaurės šalių kompetencijos centro „NordFit“ atstovė Tyna Suopajervi (Tiina Suopajärvi). Nors lyčių lygybės klausimai yra itin specifiniai, o kylantys iššūkiai skiriasi kiekvienoje valstybėje, jaunųjų akademijų nariai pritarė būtinybei skatinti kuo didesnę lygybę akademinėje veikloje, kovoti su įvairių formų diskriminacija, pasireiškiančia siekiant sėkmingos mokslinės karjeros.

Iš kairės: Donatas Murauskas, Olga Mastianica-Stankevič, Švedijos jaunosios akademijos pirmininkė Maria Tenje, Diana Marčiulynienė.
Autorių archyvo nuotr.

Dr. Donatas Murauskas,
LMA Jaunosios akademijos pirmininkas,
Olga Mastianica-Stankevič,
LMA Jaunosios akademijos sekretorė

LMA narių visuotinis susirinkimas, LMA prezidento ir prezidiumo veikla

Vasario 12 d. įvyko LMA narių visuotinis susirinkimas. LMA prezidiumas ir mokslų skyrių nariai pasveikino jubiliatus: akademikus Vilmantę Borutaitę – 60 metų ir Leoną Valkūną – 70 metų proga, taip pat įteikė LMA prezidento padėką vyr. referentei Lydai Milošienei. Buvo pasveikintas akad. Valdemaras Razumas, paskirtas švietimo, mokslo ir sporto viceministru.

LMA Teodoro Grotuso fondo valdybos sprendimu Teodoro Grotuso stipendija skirta doktorantui Tadui Dambrauskui (Kauno technologijos universitetas). Stipendijos diplomą įteikė Fondo valdybos pirmininko pavaduotojas akad. Rimantas Ramanauskas. LMA prezidentas J. Banys, sveikindamas stipendiatą, informavo, kad LMA ketina pasirašyti bendradarbiavimo sutartį su Pakruojo r.

savivaldybe ir siekti, kad Pakruojo krašte dirbusiam T. Grotusui – elektrochemijos mokslo pradininkui – būtų pastatytas paminklas.

LMA mokslų skyrių pirmininkai pristatė skyriuose išrinktus kandidatus į LMA tikruosius narius, o Matematikos, fizikos ir chemijos mokslų skyriaus pirmininkas L. Valkūnas pristatė kandidatą į LMA užsienio narius prof. Žerarą Muru (G. Mourou). Šis prancūzų fizikas apdovanotas 2018 m. fizikos Nobelio premija už čirpuotų šviesos impulsų stiprinimo technologijos (CPA) išradimą. Ji leido sukurti labai didelio intensyvumo ultratrumpųjų impulsų lazerius. Tais pačiais metais jis pelnė ir Arturo Šavlovo (Arthur Schawlow) lazerių mokslo premiją. Nuo 1992 m., kai VU Lazerinių tyrimų centre (VULTC) prof. A. P. Piskarsko laboratorijoje buvo išrasta čirpuotų impulsų parametrinio stiprinimo technologija (OPCPA), Ž. Muru ir A. P. Piskarsko mokslinės laboratorijos pradėjo glaudžiai bendradarbiauti. 1998 m. Lietuva buvo pakviesta dalyvauti tarptautinės Ekstremalios šviesos infrastruktūros (ELI) parengiamajame etape. Padedant Ž. Muru šiuo metu vykdomas parengiamasis projektas siekiant Lietuvos visateisės narystės ELI. VULTC buvo pradėti lazerinio komplekso „Naglis“, kuris vėliau tapo prototipu Lietuvos pramonės gaminamiems multiteravatų galios lazeriams, kūrimo darbai. Tokia lazerinė sistema, pagaminta Lietuvoje ir naudojanti CPA bei OPCPA technologijas, jau veikia ELI komplekse Vengrijoje. Ž. Muru bendradarbiavimas su Lietuvos mokslininkais atnešė didelę socioekonominę naudą Lietuvai. Be to, Ž. Muru kviečia Lietuvos lazerininkus į įvairias konferencijas skaityti pranešimų, konsultuoja Lietuvos mokslininkus ir doktorantus.

Susirinkimo dalyvius supažindinus su kandidatais, pradėtos balsavimo procedūros.

Visuotinio susirinkimo dalyviams pranešimą „Mokslas ir naujos technologijos širdies ligoms gydyti“ perskaitė VU ligoninės Santaros klinikų Kardiologijos ir angiologijos centro vadovas, VU Medicinos fakulteto profesorius dr. Audrius Aidietis.

Balsų skaičiavimo komisijos paskelbė rinkimų rezultatus: LMA tikraisiais nariais išrinkti Audrius Beinorius (filosofija), Egidijus Aleksandravičius (istorija), Audrius Dubietis (fizika), Vidmantas Gulbinas (fizika), Gediminas Juzeliūnas (fizika), Jūratė Kriaučiūnienė (fizinė geografija), Žydrė Kadžiulienė (agroekologija), Gediminas Staugaitis (agronomija), Egidijus Šarauskis (žemės ūkio ir aplinkos inžinerija), Rimantas Barauskas (informatika ir elektronika) ir Arvaidas Galdikas (medžiagų inžinerija); LMA užsienio nariu vieningai išrinktas prof. Ž. Muru.

Buvo priimti nutarimai dėl LMA tikrųjų narių ir LMA užsienio nario išrinkimo.

Pirmasis 2019 m. LMA prezidiumo posėdis buvo skirtas aptarti Lietuvos asocijuotosios narystės Europos branduolinių mokslinių tyrimų organizacijoje (CERN) vienerių metų rezultatams. Vėliau LMA prezidentas Jūras Banys vyko į komandiruotę į CERN, kur buvo pristatyta ataskaita, o sausio pabaigoje LRT aktualijų studijoje LMA prezidentas kalbėjo apie Lietuvos dalyvavimą CERN.

Prezidentūroje akad. J. Banys dalyvavo geriausių disertacijų autorių apdovanojimo iškilmėse.

Sausio 7 d. akad. J. Banys buvo pakviestas į Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmečio minėjimo programos įgyvendinimo koordinavimo komisijos posėdį, vasario 11 d. – į forumą „100 metų Lietuvos valstybei. Ar švęsdami šimtmetį nepamiršome tautos pamato – lietuvių kalbos?“, kovo 19 d. – į apskritojo stalo diskusiją dėl 2021–2030 metų nacionalinės pažangos programos tema „Švietimas ir aukštasis mokslas“.

Seimo Pirmininko Viktoro Pranckiečio kvietimu sausio 13 d. LMA prezidentas dalyvavo Laisvės gynėjų dienos minėjimo ir Laisvės premijos teikimo iškilmėse, kovo 11 d. – Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo dienos minėjime. Kovo 18 d. akad. J. Banys pirmininkavo Seimo Švietimo ir mokslo komiteto bei Europos reikalų komiteto atvirame jungtiniame išvažiuojamajame posėdyje-diskusijoje „Lietuvos mokslo politika Europos kontekste: kur esame ir ko siekiame“, kuris įvyko VU Gyvybės mokslų centre.

LMA prezidentas Švietimo, mokslo ir sporto ministerijoje dalyvavo 2014–2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programos investicinių prioritetų uždavinių, skirtų investicijoms į mokslinius tyrimus ir studijas, valdymo komiteto, Aukštojo mokslo tarybos posėdžiuose. Sausio 22 d. įvyko LMA vadovybės susitikimas su švietimo, mokslo ir sporto ministru Algirdu Monkevičiumi.

Lietuvos mokslo premijų komisijos pirmininkas J. Banys vasario 7 d. organizavo Lietuvos mokslo premijų komisijos posėdį, kuriame buvo paskirtos 2018 m. Lietuvos mokslo premijos, kovo 6 d. kartu

su Ministru Pirmininku Sauliumi Skverneliu ir švietimo, mokslo ir sporto ministru A. Monkevičiumi įteikė diplomus 2018 m. Lietuvos mokslo premijų laureatams.

Vasario mėn. įvyko du renginiai su bendradarbiavimo partneriais – LMA prezidentas atidarė Ignalinos dieną LMA ir Pakruojyje pasirašė LMA ir Pakruojo r. savivaldybės bendradarbiavimo sutartį.

LMA prezidentas J. Banys atidarė 9-ąją jaunųjų mokslininkų konferenciją „Fizinių ir technologijos mokslų tarpdalykiniai tyrimai“ (03-12) bei iškilmingą posėdį, kuriame buvo inauguruotas LMA užsienio narys Žeraras Muru (Gérard Albert Mourou) (03-19), pirmininkavo renginyje, skirtame Mokslų akademijos prezidento akademiko Juozo Matulio (1899–1993) 120-osioms gimimo metinėms.

Akademijoje akad. J. Banys susitiko su J. E. Rumunijos Nepaprastuoju ir įgaliotuoju ambasadoriumi Lietuvoje Danu Andrianu Balanesku, „L'Oréal Baltic“ ir Lietuvos nacionalinės UNESCO komisijos atstovais. LMA prezidentas vyko į komandiruotę į Berlyną, kur dalyvavo konferencijoje „Forum Future Europe“.

Pirmuose 2019 m. LMA prezidiumo posėdžiuose, kaip paprastai, buvo įvertintos 2018 m. LMA mokslų skyrių ir padalinių, ES SF projektų valdymo grupės, LMA Vrublevskių bibliotekos veiklos ataskaitos, patvirtinti 2019 m. darbo planai ir 2019 m. LMA pareigybių sąrašas, diskutuota dėl naujo Mokslo ir meno krypčių klasifikatoriaus, pritarta LMA ir Pakruojo r. savivaldybės bendradarbiavimo sutarties projektui, paskirtos 2018 m. LMA vardinės – Justino Marcinkevičiaus (literatūrologija), Povilo Brazdžiūno (eksperimentinė fizika), Jono Kubiliaus (matematika), Tado Ivanausko (gamtosauga) – premijos, premijos LMA Jaunųjų mokslininkų ir doktorantų bei Aukštųjų mokyklų studentų geriausių mokslinių darbų konkursų nugalėtojams.

Vasario 26 d. patvirtintos LMA atminimo medalio „Lietuvos mokslų akademija“ teikimo ir naudojimo taisyklės, pasiūlytas kandidatas į Lietuvos mokslo tarybos pirmininkus. Kovo mėn. LMA prezidiumo posėdžiuose pagrindinis dėmesys buvo skirtas LMA 2018 m. veiklos ataskaitos projektui ir 2019 m. balandžio 16 d. ataskaitinio LMA narių visuotinio susirinkimo darbotvarkei, aptarti LMA užsienio nario Ž. Muru inauguracijos klausimai.

Parengė dr. Rolandas Maskoliūnas,
LMA vyr. specialistas ryšiams su visuomene,
Lyda Milošienė, LMA vyr. referentė

renginiai – konferencijos – akademiniai skaitymai

Aiškinamojo miškininkystės terminų žodyno sutiktuvės

Sausio 15 d. Žemės ūkio ir miškų mokslų skyriaus išplėstiniame posėdyje kartu su Humanitarinių ir socialinių mokslų skyriumi bei skyriumi „Mokslininkų rūmai“ pristatytas akademiko Leonardo Kairiūkščio 5 kalbomis (lietuvių, rusų, vokiečių, anglų, lotynų) parengtas, daugybės metų darbo reikalavęs, kelis kilogramus sveriantis, ką tik išleistas „Aiškinamasis miškininkystės terminų žodynas“, kuriame pateikta per 5 tūkstančiai terminų bei su miškais ir miškų ūkiu susijusių objektų pavadinimų ir jų atitikmenys rusų, vokiečių, anglų kalbomis su lotyniškais botanikos, zoologijos ir miško tipologijos terminų vardais.

Akad. S. Karazija apžvelgė plačią akad. L. Kairiūkščio mokslinę, mokslo organizacinę ir visuomeninę veiklą, jo mokslinius pasiekimus. Ryškiausi jie miškų mokslų srityje, kur, be miškininkams būdingiausių taikomųjų tyrimų, pasiekta ir svarių fundamentinių tyrimų rezultatų. Akad. L. Kairiūkščio veikla pažymėta ir tarptautine W. L. Pfeilo premija „Už nuopelnus Europos miškininkystei“. Pažymėtina plati ir vaisinga mokslo organizacinė ir visuomeninė akademiko veikla. Jis buvo ilgametis Lietuvos miškų instituto direktorius, išplėtęs Instituto veiklą į visas miškų mokslo šakas. 1972–1984 m. vadovavo Mokslų akademijos Chemijos ir biologijos

Iš dešinės: akademikai Leonardas Kairiūkštis, Zenonas Dabkevičius, Stasys Karazija, LMA ŽŪMMS mokslinė sekretorė Elena Narušytė, akademikai Vytautas Ruzgas, Pranas Viškelis

mokslų skyriui, 1984–1987 m. buvo Tarptautinio sisteminės analizės instituto Gamtinės aplinkos programos vienas iš vadovų, taip pat tarptautinės programos „Žmogus ir biosfera“ nacionalinio komiteto ilgalaikis vadovas ir TSRS dendrochronologinės komisijos pirmininkas, Miškų ūkio mokslinės techninės draugijos pirmininkas. Šiuo metu akad. L. Kairiūkštis vadovauja kilnių tikslų siekiančiai organizacijai „Consilia academica. Kad Lietuva neišsivaikščiotų“. Artimiausias akademiko mokslinis bendražygis ir mokinys prof. A. Juodvalkis pasidalijo įspūdžiais iš jų bendro darbo. Akademikai A. Buračas, R. Grigas, D. Kaunas apžvelgė įvairius L. Kairiūkščio veiklos ryšio su humanitariniais ir socialiniais mokslais aspektus.

Akad. Stasys Karazija

Etika medijų ir technologijų aplinkose

Sausio 22 d. Lietuvos mokslų akademijos mažojoje konferencijų salėje įvyko jau tradicine tapusi konferencija, skirta humanitarinių ir socialinių mokslų problematikai nagrinėti. Šių metų konferencijos pavadinimas: „Etika medijų ir technologijų aplinkose“. Rengėjai – Lietuvos socialinių tyrimų centras, VGTU Kūrybinių industrijų fakulteto Filosofijos ir komunikacijos katedra bei LMA Humanitarinių ir socialinių mokslų skyrius.

Gyvename žinių ir kūrybos visuomenėje apsupti medijų ir technologijų. Individai ir visuomenės tapo priklausomi nuo įvairių technologinių sprendimų. Ieškome informacijos ir pramogaujame internete, tačiau čia susiduriame ir su dezinformacija, propaganda, informacinio karo realybe, sąmonės manipuliavimo atvejais reklamose ar politinių kampanijų metu. Esame verčiami susimąstyti, kas bus žmogus ir koks bus jo gyvenimas, jeigu jo darbą daugelyje sričių pakeis robotai ir/ar dirbtinio intelekto sistemos, arba jo gyvenimą papildys tokios technologijos kaip genų inžinerija, klonavimas, eutanazija ir kitos. Etikos teorijoje ir istorijoje yra

skirtingos moralinių vertybių tyrinėjimo tradicijos: dorybių etika (Sokratas, Platonas, Aristotelis), moralinių pareigų (I. Kantas) ir pasekmių tyrimai (J. Benthamas), religinės etikos, žmogaus teisių teorija ir kitos. Šios etikos teorinės sistemos skirtingai supranta moralines vertybes ir skirtingai sprendžia moralinius klausimus. Kita vertus, galime kalbėti apie visuotinę, profesinę ir individualią etikas. Koks jų santykis? Ar galima kalbėti apie visuotinę etiką postmoderniame fragmentuotame pasaulyje? Kokios moralinės problemos kyla šiuolaikiniam žmogui, supamam medijų ir technologijų? Kokie konfliktai dėl moralinių vertybių kyla naudojant įvairias technologijas? Kokius sprendimus gali pasiūlyti ir ar juos apskritai gali pasiūlyti tradicinės etikos teorijos? Kokios moralinės vertybės nepraranda svarbos šiuolaikinėje mokslu ir technika pagrįstoje visuomenėje? Šiuos ir kitus klausimus svarstyti konferencijos dalyvius kvietė konferencijos rengėjai.

Konferencijoje dalyvavo gausus mokslininkų būrys: akad. Arvydas Virgilijus Matulionis nagrinėjo „Aukos prasmės“ problemą; Vytautas Rubavičius (LKTI) etiniu aspektu analizavo „Decentruotą subjektą“ atminties industrijose; Nerijus Stasiulis (VGTU) – „Pasaulėžiūrų karų“ reiškinius; Alvydas Noreika (VGTU) skaitė pranešimą „Techniniai artefaktai antikos filosofijoje: ontologiniai ir aksiologiniai aspektai“; Tautvydas Vėželis (VGTU) nagrinėjo nihilizmo įveikos perspektyvą Heideggerio dialoge su Jüngeriu; Jūratė Baranova (VU) kalbėjo tema „Medijos ir „pažeidžiamų subjektų“ reprezentavimo etika“; Algis Mickūnas (Ohajo universitetas) dalijosi mintimis apie medijų atsakomybę; Tomas Kačerauskas (VGTU) analizavo medijų etikos paradoksus; Jolanta Saldukaitytė (VGTU) – „veidą“ medijose; Nida Vasiliauskaitė (VGTU) nagrinėjo medijos, politikos ir etikos santykius; Vitalija Keciorytė (VGTU) – medijų vaidmenį politikoje; Tomas Sodeika (VU) aptarė Vilemo Flusserio fotografijos filosofiją; Lilija Duoblienė (VU) skaitė pranešimą „Kaip išlaisvinti Mocarto kanarėlę? Multimodalaus projekto perspektyva“ Rasius Makselis (VGTU) nagrinėjo kūrybinių industrijų transcendentalumą ir jo etines implikacijas; Lina Vidauskytė (VU) skaitė pranešimą „Technikos *longue durée*“; Jonas Čiurlionis (VU) – „Hipokratas *vs* bioetika: prieštara ar *problema neutrum*?“, Vilija Grincevičienė (VGTU), Švitrigailė Grincevičienė (VU), Jonas Grincevičius (VU) pristatė pranešimą „Etika sveikatos priežiūros elektroninėse medijų aplinkose: gydymo lazeriu ginekologijoje atvejis“. Konferencijos pranešimų pagrindu bus parengti straipsniai ir paskelbti LMA mokslo žurnale „Filosofija. Sociologija“.

Dr. Edvardas Rimkus,
Vilniaus Gedimino technikos universiteto
Filosofijos ir kultūros studijų katedros docentas

Ignalinos rajono savivaldybės diena Lietuvos mokslų akademijoje

Vasario 5-ąją Lietuvos mokslų akademijoje (LMA) surengta Ignalinos rajono savivaldybės diena. Ignalinos rajono savivaldybė ir LMA, įgyvendindamos 2012 m. pasirašytą bendradarbiavimo sutartį, tęsia prasmingą kultūrinę ir mokslinę draugystę.

Renginyje pristatytas Ignalinos kraštas, skaityti pranešimai apie Ignalinos miesto ir rajono istorinę praeitį, pastarųjų metų darbus, krašto išskirtinumą, gražiausias ir labiausiai lankomas vietas, didesnio dėmesio sulaukiančias šventes, savivaldybės ir kraštiečių klubo draugystę. LMA atidaryta Ignalinos kultūros ir sporto centro Dailės studijos vadovės, mokytojos ekspertės, dailininkės Nijolės Trinkūnienės paveikslų ir keramikos būrelio vadovės mokytojos Jolitos Bužinskienės keramikos darbų paroda.

LMA prezidentas Jūras Banys, pradėdamas renginį, supažindino su Akademijos veikla, mokslo studijų, tyrimų, mokslo populiarinimo ir leidybos sritimis, kalbėjo apie 2018 m. įkurtą LMA Jaunąją

Iš kairės: Lietuvos mokslų akademijos viceprezidentas Zenonas Dabkevičius, prezidentas Jūras Banys ir Ignalinos rajono savivaldybės meras Henrikas Šiaudinis

akademiją. Ignalinos rajono savivaldybės meras Henrikas Šiaudinis dėkojo LMA ir jos vadovams už prasmingą bendradarbiavimą, šiltą bendravimą ir bendrus renginius. Minėta, kad Ignalinos kraštas 1918–1939 m. nepriklausė Lietuvai. Lietuvos teritorijoje buvo tik apie pusę Linkmenų seniūnijos, tačiau, nežiūrint į tai, šiandien savivaldybės gyventojų tautinė sudėtis atitinka Lietuvos vidurkį.

Meras kalbėjo, kad 2018 m. visi svarbiausi renginiai, šventės buvo skirti Lietuvos valstybės šimtmečiui. Linkmenyse pastatytas paminklas žuvusiems pasieniečiams, saugojusiems Lietuvos–Lenkijos demarkacinę sieną, atnaujinti paminklai garbiems kraštiečiams Augustinui Voldemarui Dysnos kaime, Zigmui Žemaičiui, Česlovui Kudabai Tverečiuje, įrengtos paminklinės atminimo lentos savanoriams, žuvusiems už Lietuvos laisvę 1918–1939 m. Rimšėje, Dūkšte, Tverečiuje, Mielagėnuose, Ignalinoje.

Ignalinoje sėkmingai veikia aukštųjų technologijų įmonė UAB „Nova Fabrica“, Palūšėje įsikūrė Aukštaitijos verslo centras, atidarytas restoranas „Campus viridis“. Veiklą plečia medinius konteinerinius ir poilsio namelius gaminanti įmonė „Resta ES“, baldų komponentų įmonė „BHK Lietuva“, durpių gamybos įmonė „Legra“.

Seimo narys Gintautas Kindurys dėkojo į renginį susirinkusiems ignaliniečiams, mokiniams ir mokytojams, kraštiečių klubo nariams. G. Kindurys prisiminė, kad jam dar dirbant Ignalinos rajono savivaldybės tarybos sekretoriumi teko prisidėti prie bendradarbiavimo sutarties rengimo.

Ignalinos rajono lankytinas vietas, turizmo ir poilsio paslaugas bei svarbiausius renginius nuotraukomis ir filmuota medžiaga pristatė Turizmo informacijos centro direktorė Marija Garejeva. Ji sakė, kad paskutinieji dveji metai Lietuvoje ir rajone vadinami turizmo renesansu.

Kalbėjo Ignalinos kraštiečių klubo steigėjai Nepriklausomybės akto signataras Česlovas Juršėnas ir Renė Jakubėnaitė.

Oficialiąją ir dalykinę renginio dalį keitė meniškoji muzikos ir dailės šventė. Puikiai pasirodė Ignalinos Miko Petrausko muzikos mokyklos mokiniai. Koncerte skambėjo ir klasikinės, ir populiariosios muzikos kūrinių.

Lina Kovalevskienė, Ignalinos rajono savivaldybės administracijos vyr. specialistė ryšiams su visuomene

Akademiniai skaitymai, skirti akad. Algirdo Skirkevičiaus 80-mečiui

Jubiliatui – Žemės ūkio ministerijos Garbės ženklas. Iš kairės: dr. Zuzana Skirkevičienė, akad. Algirdas Skirkevičius, ministro patarėjai Alvydas Aleksandravičius ir Rimas Krasuckis

Vasario 7 d. Lietuvos mokslų akademijoje (LMA) įvyko akademiniai skaitymai, skirti akad. Algirdo Skirkevičiaus 80-mečiui. Juos organizavo LMA Biologijos, medicinos ir geomokslų skyrius (BMGMS), LMA Vrublevskių biblioteka (LMAVB), Lietuvos bitininkų sąjunga, LMA skyrius „Mokslininkų rūmai".

LMAVB buvo atidaryta jubiliato mokslo darbų paroda „Feromonai, bitės ir medus". Ji lankytojams suteikė galimybę susipažinti su eksponatais iš asmeninės akad. A. Skirkevičiaus kolekcijos: apdovanojimais, dokumentais ir nuotraukomis, mokslo publikacijomis, darbais apie feromonų tyrimus, recenzijomis apie jų svarbą mokslui, bitininkystės problemas Lietuvoje. Buvo pristatyti jo redaguoti leidiniai, apžvelgti pedagoginio gyvenimo ir darbo metai, iliustruota veikla Mokslų akademijoje, Lietuvos bitininkų sąjungoje, mokymai bitininkauti, prisiminimai apie jubiliato Mokytoją akad. J. Kriščiūną, Lietuvos bitininkus. Parodą rengė Audrė Trumpienė, Rūta Kazlauskienė ir Sigita Dagienė. Atidarant parodą apie akad. A. Skirkevičiaus nuopelnus bitininkystei Lietuvoje kalbėjo ir jubiliejaus proga sveikino Lietuvos bitininkų sąjungos viceprezidentas doc. dr. Algirdas Amšiejus. LR Seimo Kaimo reikalų komiteto vardu sveikino komiteto pirmininkas Andriejus Stančikas. Apie jubiliato darbų naudą kalbėjo LMA viceprezidentas Zenonas Dabkevičius, UAB „Bičių korys" direktorius Jonas Juodvalkis. Lietuvos bitininkų sąjungos valdybos narys, Kretingos bitininkų draugijos pirmininkas Augustas Latakas informavo, kad už nuveiktus darbus jubiliatas išrinktas Žemaičių kultūros draugijos garbės nariu, ir įteikė žemaičio pasą. Akad. A. Skirkevičius papasakojo apie parodoje eksponuojamus darbus.

Skaitymuose kalbėjo LMA BMGMS pirmininkas Vaidutis Kučinskas. Jis pristatė akad. A. Skirkevičiaus mokslinę ir organizacinę veiklą. Jubiliatas perskaitė pranešimą „Bitininkystes raida Lietuvoje. Feromonai ir medus", jame apžvelgė bitininkystės raidą Lietuvoje, kylančius naujus iššūkius bitininkystei, kalbėjo apie feromonus, jų reikšmę vabzdžių

(ypač bičių) gyvenime, bičių reikšmę ekosistemoje, jų produktyvumą, medaus kokybę.

Akademiko jubiliejui Vilniaus B. Dvariono dešimtmetės muzikos mokyklos mokiniai surengė trumpą koncertą. BMGMS pirmininkas akad. V. Kučinskas įteikė jubiliatui LMA prezidiumo ir BMGMS padėkos raštą už nuopelnus mokslui. Gamtos tyrimų centro direktorius akad. Vincas Būda – jubiliejinį sveikinimą. Žemės ūkio ministro Giedriaus Surplio vardu sveikino patarėjas Rimas Krasuckis, o patarėjas Alvydas Aleksandravičius apdovanojo ministerijos Garbės ženklu. Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos direktoriaus Dariaus Remeikos pasirašytą padėką už ilgametį ir sėkmingą bendradarbiavimą rengiant mokslines konferencijas, organizuojant praktinius mokymus veterinarijos gydytojams ir jauniesiems Lietuvos bitininkams įteikė ir pasveikino tarnybos vyr. specialistas Antanas Paliutis.

LMA Biologijos, medicinos ir geomokslų skyriaus informacija

Visavertės gyvensenos formavimas

Vasario 26 d. Vytauto Didžiojo universiteto Žemės ūkio akademijos (VDU ŽŪA) Bioekonomikos plėtros fakultete įvyko mokslinis seminaras-diskusija „Kokybė kaimui: visavertės gyvensenos formavimas“. Seminarą-diskusiją organizavo LMA Žemės ūkio ir miškų mokslų skyrius (ŽŪMMS) Agrarinės ekonomikos ir kaimo sociologijos sekcija ir VDU Ekonomikos ir vadybos fakulteto Verslo ir kaimo plėtros vadybos institutas. Seminare dalyvavo ŽŪMMS Agrarinės ekonomikos ir kaimo sociologijos sekcijos nariai dr. Rasa Melnikienė, dr. Vytautas Pilipavičius, dr. Gediminas Kuliešis, svečiai iš Vidaus reikalų ministerijos, Mykolo Romerio universiteto (MRU), Šilutės miesto ir rajono vietos veiklos grupių.

Seminare buvo apžvelgtos Lietuvos kaimo aktualijos ir perspektyvos. Su bendrinančio verslumo formavimo ypatumais profesiologinės vadybos požiūriu supažindino doc. dr. Vytautas Pilipavičius (VDU ŽŪA). Jis pažymėjo, kad šiuolaikinis pasaulis peržengė vien ekonominės imties ribą. Kyla nauji inovatyvumo, antrepreniškumo, konkurencingumo, darnumo ir sisteminimo iššūkiai, todėl privalu atsisakyti griežtos orientacijos tik į finansinius išteklius, būtina įvesti kelias operatyvines sistemas, jungiančias visumą – kultūrinius, ekonominius, intelektinius, ekologinius veiksnius. Prof. Alvydas Baležentis (MRU) pristatė Lietuvos kaimo raidą antropologinio ir urbanistinio požiūrio kontekste bei įžvalgas apie urbanizacijos procesus ir supažindino su tikėtinais kaimiškųjų vietovių išlikimo scenarijais. Dr. Rasa Melnikienė (Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas) supažindino su šiandien kaime vykstančiais pokyčiais. Socialiniai ir ekonominiai pokyčiai, ypač susiję su sumažėjusiu žemės ūkio sektoriaus vaidmeniu kaimo ekonomikoje, keičia kaimo bendruomenių gyvenimą ir žmonių motyvaciją gyventi kaime. Kaimo gyvybingumą vis labiau lemia ne ekonominė dimensija, bet patrauklumas gyventi, būtiniausių paslaugų gyventojams užtikrinimas. Seminare diskutuota ir apie kaimiškųjų regionų plėtros problemas.

LMA Žemės ūkio ir miškų mokslų skyriaus informacija

Pagerbti intelekto maestro

Kovo 6 d. Lietuvos mokslų akademijoje buvo iškilmingai apdovanoti 2018 metų Lietuvos mokslo premijų (LMP) laureatai. Jame dalyvavo Ministras Pirmininkas Saulius Skvernelis, LMP komisijos pirmininkas Jūras Banys, Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministras Algirdas Monkevičius, viceministras Valdemaras Razumas, LMP komisijos pirmininko pavaduotoja Tamara Bairašauskaitė, LMA nariai, kiti svečiai.

Pradėdamas iškilmes, LMA prezidentas J. Banys akcentavo, kad valstybė be mokslo yra neįsivaizduojama, ir pasidžiaugė, kad mūsų šalyje

2018 m. Lietuvos mokslo premijų laureatai kartu su Ministru Pirmininku Sauliumi Skverneliu (centre), švietimo, mokslo ir sporto ministru Algirdu Monkevičiumi (trečias iš dešinės) ir Lietuvos mokslo premijų komisijos vadovais

yra daug iškilių mokslininkų. Mokslo pagrindu atsiranda ekonomika, inovacijos, kultūra, krašto gynyba, kas yra labai svarbu.

Pasveikinęs nugalėtojus, Ministras Pirmininkas S. Skvernelis savo kalboje pritarė LMA prezidentui, kad valstybės nebūtų ne tik be mokslo, bet ir be žinių, be širdies. Vyriausybės vardu padėkojęs laureatams, S. Skvernelis patikino, kad jam atrodo prasminga ir labai malonu skirti biudžeto lėšų premijoms. Jos turėtų ateityje subrandinti ir daugiau naujų, pažangių idėjų. Baigdamas linkėjo laureatams darnos, išlikti vieningiems.

Suteikus žodį laureatams, apie savo darbus papasakojo fizinių mokslų srities atstovas dr. Arnoldas Deltuva, įvertintas premija už darbų ciklą „Reakcijų kvantinėse trijų ir keturių dalelių sistemose teorija: nuo šaltųjų atomų iki didelės energijos branduolių“; fizinių mokslų srities laureatas akad. Vidmantas Gulbinas, apdovanotas premija už darbų ciklą „Eksitonų ir krūvininkų dinamika organiniuose ir perovskitiniuose puslaidininkiuose bei naujos kartos saulės elementuose“ (kartu su Andriumi Devižiu, Mariumi Franckevičiumi); biomedicinos ir žemės ūkio mokslų sričių laureatas prof. habil. dr. Vilius Jonas Grabauskas, įvertintas premija už darbų ciklą „Lėtinės neinfekcinės ligos: nuo populiacijos iki genų“ (kartu su Jūrate Klumbiene, Vaiva Lesauskaite, Janina Petkevičiene, Abdonu Tamošiūnu); biomedicinos ir žemės ūkio mokslų sričių laureatas prof. habil. dr. Feliksas Jankevičius, apdovanotas už darbų ciklą „Naujos kartos vėžio žymenys“ (kartu su Sonata Jarmalaite), taip pat technologijos mokslų srities laureatas akad. Vytautas Ostaševičius, pelnęs premiją už darbų ciklą „Mikromechaninių sistemų kūrimas, tyrimas ir taikymai“ (kartu su Arvydu Palevičiumi, Rimvydu Gaidžiu, Rolanu Daukševičiumi, Giedriumi Janušu, Vytautu Jūrėnu).

Renginį sveikinimo kalba baigė Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministras Algirdas Monkevičius, pasidžiaugęs tikraisiais mokslo čempionais. Jo manymu, laureatai yra tie, kurie suteikia mokslui prasmės. Tikri maestro, sugebantys sukurti stebuklą.

Iškilmingame posėdyje dalyviai klausėsi Glebo Pyšniako (violončelė) ir Tado Motiečiaus (akordeonas) dueto, atlikusio Aleksandro Kačanausko ir Astoro Piazzollos kūrinių.

Dr. Rolandas Maskoliūnas,
LMA vyr. specialistas ryšiams su visuomene

Globalizacija, deglobalizacija, izoliacionizmas ir tautinis tapatumas

Kovo 7 d. Humanitarinių ir socialinių mokslų skyrius pakvietė apskritojo stalo diskusijai „Globalizacija, deglobalizacija, izoliacionizmas ir tautinis tapatumas. Kuo svarbus šių procesų pažinimas Lietuvai?“ pasitinkant akad. Antano Andrijausko ir Vilniaus universiteto doc. Konstantino Andrijausko monografiją „Civilizacijos istorijos metamorfozės: komparatyvistinis požiūris į neeuropinį pasaulį“.

Lietuvos literatūroje tai iš tikrųjų yra pirmas išsamus veikalas, kuriame, remiantis komparatyvistinėmis tyrinėjimo strategijomis ir metodais, kompleksiškai analizuojamos sudėtingos civilizaciologijos problemos. Tekste pagrindinis dėmesys sutelkiamas į neeuropines civilizacijas pabrėžiant jų gyvavimo laikotarpį iki daugeliu atžvilgių lemiamo susidūrimo su europiečiais modernioje epochoje. Detaliai lyginamuoju aspektu analizuojamos pagrindinės rytinės (Kinijos, Korėjos, Japonijos), vakarinės (Mesopotamijos, Levanto, Irano) ir pietinės (Indijos) Azijos dalių, Senovės Egipto, Užsachario Afrikos, Okeanijos ir ikikolumbinės Amerikos civilizacijos; atskirai nagrinėjamos daugelį šių civilizacinių erdvių jungusios, globalistines pretenzijas reiškusios arabų-musulmonų ir, pirmąkart lietuvių kalba, Eurazijos klajoklių civilizacijos. Knygoje aptariami įvairūs šių civilizacijų raidą ir savitumą lėmę išoriniai ir vidiniai veiksniai bei sudėtingos jų tarpusavio sąveikos problemos. Į lietuviškuosius civilizacijos istorijos tyrinėjimus pirmą kartą įvedama ne tik naujų, anksčiau išsamiau netyrinėtų civilizacinių erdvių, bet ir jų savitumą išryškinusių sąvokų bei asmenybių.

Renginio vedėjas dr. Vytautas Rubavičius pasidalijo mintimis apie dvi pamatines prasidedančiai diskusijai civilizacijos ir metacivilizacijos sampratas. Jis taip pat provokuodamas diskusijos dalyvius užklausė, ką gi iš tikrųjų reiškia globalizacija, kaip ji veikia mūsų lietuviškąjį tautinį tapatumą, kaip reiškiasi deglobalizacija, izoliacionizmas dabartiniame pasaulyje, kokias problemas šie procesai kels artimiausioje ateityje Lietuvai. Dr. K. Andrijauskas, apgailestaudamas, kad šiame renginyje dėl svarbių priežasčių negalėjo dalyvauti jo tėvas akad. Antanas

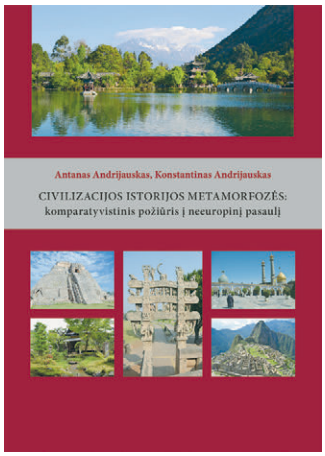

Andrijauskas, papasakojo, kaip buvo subrandinta šios monografijos idėja, kodėl veikale neeuropinių civilizacijų istorijos klausimai nagrinėjami ne tik vyraujančiu knygos pavadinime įvardytu komparatyvistinės analizės aspektu. Šioje dviejų skirtingų kartų autorių tekste civilizacinės komparatyvistikos problemos tiriamos dar keliais svarbiais analizės pjūviais: filosofiniu – tai akad. A. Andrijausko tyrimų laukas, o jo paties tyrimuose vyrauja požiūris iš socialinių mokslų perspektyvos. Į neeuropinių civilizacijų istoriją buvo žvelgiama ieškant dviejų skirtingų požiūrių „iš viršaus“ ir „iš apačios“ harmoningos jungties. Prelegentas pabrėžė, kad lietuviams, norint geriau pažinti save pačius, savo nacionalinių kultūros tradicijų savitumą, verta gilintis į kitų neeuropinių civilizacijų, jų kultūros laimėjimų savitumą. Todėl mokslininkas kalbėjo tiek apie įvairių lokalių civilizacijų – šumerų, indų, kinų, japonų, arabų-musulmoniškosios ir kitų – pažinimą lyginamuoju aspektu, tiek ir visuotinės Civilizacijos iš didžiosios raidės pažinimo svarbą, kuri XXI a. įžengė į labai sudėtingų civilizacinių virsmų procesą ir jį stengiasi apmąstyti daugelis įtakingiausių dabartinių civilizacijos teoretikų.

Doc. Naglis Kardelis ypatingą dėmesį sutelkė į seniausių Artimųjų Rytų civilizacinių pasaulių geresnio pažinimo svarbą. Analizuodami Artimųjų Rytų ir Vakarų civilizacijų ištakas, galime geriau

suvokti ir kitus ne tik neeuropiniuose civilizaciniuose pasauliuose, bet ir savo kultūroje vykstančius esminius procesus. Kita vertus, įsisąmoninę savo kultūros tradicijų pažinimo svarbą, esame suinteresuoti gilintis ir į kitų kultūrų laimėjimus. Visa, kas įdomaus, pasak filosofo, ateina į Civilizacijos istoriją etninės kultūros pagrindu. Nepakantumas neeuropinių civilizacijų laimėjimams kyla iš įvairių socialinių, ekonominių, politinių nuostatų, dažniausiai tiesiogiai nesusijusių su tautiškumu. Išsamesnis susipažinimas su kitomis didingomis kultūromis ir civilizacijomis leidžia įsigilinti į savosios kultūros šaknis, atsigręžti į savastį, suvokti ryšį su protėviais, kad žmogus galėtų toliau kurti kaip laisvas individas.

Dr. V. Rubavičius, pritardamas, kad kultūrinio atvirumo ir uždarumo tema yra aktuali dabartinei mūsų kultūrai ir politikai, pabrėžė, kad atsivėrimas pasauliui negali būti politiškai skatinamas. Geras civilizacijos istorijos procesų pažinimas yra nepaprastai svarbus dabartinei Lietuvai, kuri įtraukta į daugybę dabartinių civilizacinių procesų, kur globalizacija susiduria su vis stiprėjančiomis izoliacionizmo ir tautinio tapatumo įtvirtinimo apraiškomis. Kuo daugiau suvokiamos kitos kultūros, tuo daugiau įgaunama kultūrinių įrankių bendrauti su savąja istorija ir kurti (tapatumas yra kuriamas, yra tautos galia).

Prof. Bronislavas Kuzmickas, pabrėždamas, kokia svarbi ir reikalinga ši monografija, kalbėjo apie Lietuvos kultūrai nuolatos kylančius iššūkius dabartinėmis globalizacijos ir izoliacionizmo tendencijų susidūrimo sąlygomis. Profesorius taip pat pasidalijo mintimis apie neblėstančią dabartiniame pasaulyje ekonominės, politinės ir karinės galios reikšmę, ypač atkreipdamas dėmesį į anksčiau ilgus šimtmečius viešpatavusių Rytų civilizacijų galios ryškėjantį atgimimą ir paaštrėjusias dabartiniame pasaulyje pagrindinių į hegemoniją pretenduojančių galių varžytuves bei svarbiausius šio proceso dalyvius. Dr. Žilvinas Svigaris apžvelgė, kaip monografijoje yra išplėtotas ypatingą aktualumą dabartiniame civilizaciniame diskurse įgavęs kokybiškai naujas metacivilizacijos matmuo. Jo įsitikinimu, jis reljefiškai atspindi dabartiniame pasaulyje išryškėjusius kokybiškai naujus tiesiogiai su globalizacijos procesais ir informacine revoliucija susijusius erdvinius ir laikinius santykius. Reaguodamas į prelegento pasakytas įžvalgas, doc. K. Andrijauskas diskusijos pabaigoje dar pasidalijo savo mintimis apie metacivilizaciją, koks yra jos turinys, kaip jaučiasi konkretus žmogus, ar jis laimingas, ar jaučiasi laimėtojas ir kaip būtina galioms kalbėtis, kad kuo mažiau vyktų konfliktų, karų.

LMA Humanitarinių ir socialinių mokslų skyriaus informacija

Citius, altius, fortius: ekstremalios šviesos kūrėjai

Kovo 19 d. Lietuvos mokslų akademijoje (LMA) įvyko LMA užsienio nario Žeraro Muru (Gérard Albert Mourou) inauguracija. Prof. Ž. Muru, dirbdamas Ročesterio universitete, 1985 m. su doktorante Dona Striklend (Donna Theo Strickland) čirpuotų impulsų technologiją pritaikė lazerio impulsų galiai didinti. Šis darbas įvertintas 2018 metų fizikos Nobelio premija.

Prof. Ž. Muru, įkūręs ultrasparčiosios optikos mokslo centrą Mičigano universitete, su Vilniaus universiteto (VU) Lazerinių tyrimų centro akad. Algio Petro Piskarsko laboratorija bendradarbiauja nuo 1992 metų: tais metais Vilniuje buvo išrasta čirpuotų impulsų parametrinio stiprinimo technologija (OPCPA). Ž. Muru skatinant Lietuva buvo pakviesta dalyvauti tarptautinės ekstremalios šviesos infrastruktūros (ELI) parengiamajame etape ir rengiasi tapti visateise ELI nare, Lietuvoje yra kuriami teravatų galios lazeriniai kompleksai. Ž. Muru LMA užsienio nariu išrinktas 2019 m. vasario 12 d. LMA narių visuotiniame susirinkime.

Iš kairės: LMA užsienio narys Žeraras Muru (Gérard Albert Mourou) su žmona Marsele (Marcelle), akademikas Algis Petras Piskarskas su žmona Vida

Pradėdamas inauguracijos iškilmes, LMA prezidentas Jūras Banys pasidžiaugė, kad išrinkti LMA užsienio nariu Ž. Muru pasiūlyta anksčiau, negu jis pelnė Nobelio premiją, ir kad Lietuvos fizikai prie lazerių kūrimo prisideda ir tirdami jiems reikalingus netiesinius kristalus. Po to jis suteikė žodį ilgamečiam Ž. Muru bendradarbiui akad. Algiui Petrui Piskarskui. Savo kalboje akad. A. P. Piskarskas pažymėjo, kad yra ilgai dirbęs kartu su naujuoju LMA užsienio nariu siekiant padidinti lazerio šviesos intensyvumą. Būtent Ž. Muru atrado metodą, pagrįstą lazerio impulso ištempimu ir sustiprinimu, kartu išvengiant lazerio medžiagos pažeidimo. Ir tai sukėlė tikrą revoliuciją fizikoje. Tokie galingi lazerių impulsai leidžia tyrinėti netiesinius kvantinės elektrodinamikos reiškinius, galbūt net šviesą paverčiant dalelėmis. Ž. Muru atradimas iš esmės pakeitė Lietuvos fizikos veidą, taip pat ir lazerių pramonę.

Savo kalboje Ž. Muru padėkojo Akademijos nariams už suteiktą garbę ir prisiminė, kad iš pradžių, dalyvaudamas mokslinėje konferencijoje Richardo Vagnerio šlovės mieste Bairoite, akad. A. P. Piskarsko paklaustas apie galimybę optiškai parametriškai stiprinti čirpuotus impulsus, pavadino idėją beprotiška. Tačiau vėliau paaiškėjo, kad ji buvo puiki. Ž. Muru užtikrino susirinkusius, kad bendradarbiavimas su Lietuvos lazerių specialistais tęsis.

LMA viceprezidentas Zenonas Dabkevičius perskaitė lotynų kalba LMA užsienio nario diplomą ir įteikė Ž. Muru, LMA prezidentas įsegė LMA nario ženklą. Prof. Ž. Muru pakvietė dalyvaujančius ir besidominčius lazerine elementų transmutacija bei kitais svarbiais taikymais į savo vakarinę paskaitą VU Gyvybės mokslų centre.

Lietuvos mokslų akademijos informacija

Inžinerijos specialistų vaidmuo agrariniame sektoriuje

Kovo 19 d. Vytauto Didžiojo universiteto (VDU) Žemės ūkio inžinerijos fakultete įvyko apskritojo stalo diskusija „Inžinerijos krypties specialistų vaidmuo šiuolaikiniame agrariniame sektoriuje“, kurią organizavo LMA Žemės ūkio ir miškų mokslų skyriaus (ŽŪMMS) Žemės ūkio ir aplinkos inžinerijos sekcija, VDU Žemės ūkio inžinerijos ir Vandens ūkio ir žemėtvarkos fakultetai. Diskusijoje dalyvavo LMA ŽŪMMS nariai akademikai Algirdas Raila, Arvydas Povilaitis, Egidijus Šarauskis, studentų būsimieji darbdaviai, universiteto mokslininkai, studijų programų vadovai, dėstytojai. Visi diskusijoje dalyvavę verslo atstovai pabrėžė aukštos kvalifikacijos inžinerinės krypties specialistų poreikį jų atstovaujamose įmonėse, – inžinerijos specialistų trūkumas gamyboje yra didelis iššūkis šalies ekonomikos tvarumui. Kaip ir kitose ūkio šakose, agrariniame sektoriuje gamybos produktyvumo ir našumo augimą lemia inovacijos – jų reikšmė ateityje dar labiau didės. Diskusijoje pažymėta, kad per mažai rengiama inžinerijos krypties specialistų. Pagal Mokslo ir technologijų agentūros bei Ekonomikos ir inovacijų ministerijos prognozes kasmet Lietuvai reikia daugiau nei 4000 inžinerijos specialistų, iš jų apie 30 proc., turinčių aukštąjį išsilavinimą. Didžiausias kasmetinis inžinerijos specialistų poreikis yra Vilniuje ir Kaune – po 1500, o šiuo metu abiejuose miestuose šiose srityse studijuoja atitinkamai 309 ir 240 studentų. Neramina ir tai, kad, statistikos duomenimis, universitetines inžinerinės krypties studijas sėkmingai ir laiku baigia tik apie 70 proc. studijuojančių.

Diskusijos dalyviai tarėsi, kaip bendromis pastangomis pertvarkyti ir pagerinti inžinerijos krypties studijas ir jose išlaikyti bent minimalų studijuojančių skaičių, kad būtų užtikrinta inžinerijos specialistų natūrali kaita gamyboje ir užtektinai parengta specialistų naujoms, Lietuvoje besikuriančioms aukštųjų technologijų įmonėms. Konstatuota, kad įmonėse labai stinga inžinerijos profesionalų, ir pažymėta, kad inžinerijos specialistų rengimas turėtų būti subalansuotas su verslo poreikiais.

Akad. Algirdas Raila

Svečiai iš Jotvingių žemės

Kovo 20 d. Lietuvos mokslų akademijoje įvyko tęstinio tarpregioninio istorijos paveldo metraščio „Terra Jatwezenorum“ / „Jotvingių kraštas“ pristatymas. Renginį organizavo trys LMA skyriai – Biologijos, medicinos ir geomokslų (BMGMS), Humanitarinių ir socialinių mokslų (HSMS) ir skyrius „Mokslininkų rūmai“. Renginyje įžangos žodį tarė LMA BMGMS pirmininkas Vaidutis Kučinskas. Pranešimą „Jotvingių genomo šaknų beieškant“ skaitė VU Medicinos fakulteto dr. Alina Urnikytė. Ji pristatė mokslinius rezultatus, parodančius, kad šiaurės žemaičių genų fonde vis dar pasireiškia kuršių genų fondo indėlis, o pietų aukštaičių genų fonde randama jotvingių genų fondo atspindžių, kas nulemia Lietuvos populiacijos genetinį unikalumą kitų Europos populiacijų atžvilgiu. Lietuvių kalbos instituto Geolingvistikos centro mokslo darbuotoja dr. Vilija Ragaišienė, remdamasi 2014–2016 m. dialektologų atliktais Lenkijos lietuvių šnektų tyrimo duomenimis, perskaitė pranešimą „Lenkijos lietuvių šnektos: jų kaita ir išskirtinumas“. Pranešime daugiausia dėmesio skirta Punsko ir Seinų šnektų išskirtinėms ypatybėms ir kaitos reiškiniams aptarti. Pranešėja atkreipė dėmesį, kad esminius Punsko ir Seinų šnektų pokyčius lemia istorinės, ekonominės, socialinės ir kultūrinės aplinkybės.

„Terra Jatwezenorum“ / „Jotvingių kraštas“ – turinio ir paskirties požymiu unikalus leidinys, darniai jungiantis mokslo tyrimų ir mokslo žinių sklaidos funkcijas plačių interesų visuomenėje. Jis

Visi kartu su Punsko lietuviais

įvardijamas kaip istorijos paveldo metraštis, tačiau paveldo slenkstį sėkmingai peržengia, nes jungia praeitį ir dabartį. Jis buvo įkurtas Punsko „Aušros“ leidyklos vadovų iniciatyva ir pastangomis 2009 metais. Iki šiol kasmet išleidžiama po tomą, tačiau didėjant publikuojamos medžiagos mastams nuo 2016 metų tomai skeliami į dvi dalis. Naujausio tomo sutiktuves LMA inicijavo BMGMS pirmininkas akad. Vaidutis Kučinskas.

Kaip kalbėjo renginio vedėjai ir „Aušros“ leidyklai atstovavęs metraščio vyriausiasis redaktorius Sigitas Birgelis, leidinyje istorijos tema rašo ir profesionalūs tyrėjai, ir jaunesnieji mokslininkai – dažnai doktorantai. Kraštotyros žanrui atstovauja švietimo darbuotojai, dvasininkai, inteligentai, neabejingi memuaristikai, kraštotyrininkai plačiąja prasme. Pabrėžtina metraščio teksto ir vaizdo darna. Kiekviename tome skelbiama daug iliustracijų: nuotraukų, žemėlapių, istorijos materialiųjų paminklų vaizdų, rankraščių (dokumentų) faksimilių. Nemažai leidinio vietos užima etnografinės kultūros reliktų pristatymai: liaudies meno atspindžių audiniuose, mezginiuose, rankų, medžio meistrų darbuose.

Diskusijose dalyvavo LMA HSMS pirmininkas Domas Kaunas, S. Birgelis, Punsko valsčiaus viršaitis Vytautas Liškauskas, „Terra Jatwezenorum“ vyr. redaktoriaus pavaduotojas Kęstutis Subačius, Lietuvos istorijos instituto darbuotojas dr. Algimantas Katilius.

Renginyje buvo pažymėtas „Aušros“ leidyklos veiklos 25-metis. Jos įdirbis – apie 300 knygų, kurių vertę ir estetiką atskleidė gausi ir įvairi knygų ekspozicija Akademijos rūmuose.

Renginį vainikavo Punsko lietuvių kultūros namų kapelos „Klumpė“ koncertas. Ansamblis labai gražia lietuviška kalba padainavo smagių dainų, pagrojo uždegančių šokių ir paliko norą vėl susitikti su nuoširdžiais Punsko lietuviais.

Informaciją parengė renginio organizatoriai

Įteikti diplomai ir stipendijos

Iš kairės: MFChMS mokslinė sekretorė Silva Aukštinaitienė, skyriaus pirmininkas Leonas Valkūnas, asociacijos INFOBALT švietimo grupės vadovė Monika Simaškaitė, LMA viceprezidentas Zenonas Dabkevičius, laureatas Marijonas Tutkus, Ministro Pirmininko patarėja švietimo, mokslo ir kultūros klausimais Unė Kaunaitė, asociacijos INFOBALT prezidentas Giedrius Markevičius, švietimo, mokslo ir sporto ministras Algirdas Monkevičius ir bendrovės „INVL Technology“ vadovas Kazimieras Tonkūnas

Kovo 21 d. įvyko Moslų akademijos rengtos ir asociacijos INFOBALT remiamos 9-osios Jaunųjų mokslininkų konferencijos „Fizinių ir technologijos mokslų tarpdalykiniai tyrimai“ baigiamasis etapas – LMA diplomų ir INFOBALT stipendijų įteikimas konferencijos dalyviams, geriausių mokslinių pranešimų autoriams. Renginį vedė LMA Matematikos, fizikos ir chemijos mokslų skyriaus (MFChMS) pirmininkas Leonas Valkūnas. Jis pasidžiaugė, kad konferencija sėkmingai organizuojama jau nuo 2011 metų ir kad didelis būrys jaunųjų mokslininkų turėjo galimybę pristatyti savo darbus ne tik mokslo, bet ir verslo visuomenei. LMA viceprezidentas Zenonas Dabkevičius pasveikino laureatus mokslininkų bendruomenės vardu. Jis priminė, kad šiais metais į LMA Jaunąją akademiją išrinkti pirmieji „jaunieji akademikai“ ir kad šios konferencijos laureatai gali papildyti jų gretas. Remiant verslui jaunųjų mokslininkų darbai gali virsti sėkmingomis inovacijomis ir būti komercializuoti.

Sveikindamas laureatus, Švietimo, mokslo ir sporto ministras Algirdas Monkevičius pasidžiaugė, kad kalbasi su Lietuvos mokslo elitu, kad jį džiugina viešojo sektoriaus parama mokslui. Net 20 proc. kūrėjų ir tyrėjų dalyvauja versle. Pagal mokslo ir verslo bendradarbiavimą Lietuva tarp ES valstybių užima trečią vietą. Rinktis doktorantūros studijas turėtų skatinti ir gerokai padidinta doktoranto stipendija. Ministras pažymėjo, kad investicijos į mokslą neša didelę ekonominę naudą visai visuomenei, kuria galimybes šaliai būti konkurencingai tarptautiniu lygiu ir sveikino LMA bendradarbiavimo su verslu iniciatyvą. Ministro Pirmininko patarėja švietimo, mokslo ir kultūros klausimais Unė Kaunaitė perdavė Ministro Pirmininko sveikinimus ir jo padėką įmonėms – konferencijos rėmėjoms.

INFOBALT prezidentas Giedrius Markevičius kalbėjo, kad labai svarbu materializuoti geras mintis ir inovacijas. Mokslas, siekdamas rezultato, iš verslo gali pasisemti patirties, atkaklumo. Svarbu ne tik sukurti inovaciją ar produktą, bet dar svarbiau mokėti ją patraukliai pateikti, pristatyti reikiamu laiku ir reikiamoje vietoje. VšĮ „Visorių informacinių technologijų parkas“ direktorius Saulius Arelis

pasakojo, kaip veiklą pradėjo kelių žmonių būrelis, o dabar technologijų parke darbuojasi per 300 žmonių, sparčiai plėtojamas ir tarptautinis bendradarbiavimas. INFOBALT stipendijos rėmėjo bendrovės „INVL Technology“ vadovo Kazimiero Tonkūno žodžiais, bendrovės sėkmę lemia jos suburti žmonės. Daug metų stebint jaunųjų mokslininkų konferencijas matyti, kad mokslininkai kasmet tampa vis brandesni ir moka puikiai pristatyti savo idėjas. Jo nuomone, visose Europos šalyse mokslui ir verslui bendradarbiaujant kyla sunkumų, tačiau tiek mokslui, tiek verslui reikia ieškoti talentingų mokslininkų. Konferencijos iniciatorius akd. Feliksas Ivanauskas prisiminė šio mokslinio renginio organizavimo pradžią, jo devynerių metų kelią, verslo paramos renginiui svarbą.

Įteikus laureatams diplomus, LMA padėkos raštais už pagalbą organizuojant konferenciją buvo apdovanoti verslo organizacijų atstovai.

Akad. Algirdas Vaclovas Valiulis, konferencijos pranešimų vertinimo komisijos narys

Vilniaus kalvų geodinaminės problemos ir geotechninio modeliavimo perspektyvos

Tokiu pavadinimu LMA Biologijos, medicinos ir geomokslų skyriaus Geoaplinkos problemų komisija kovo 28 d. surengė mokslinį seminarą LMA, kuriame dalyvavo Lietuvos Respublikos kultūros ministras Mindaugas Kvietkauskas, LMA prezidentas Jūras Banys, viceprezidentas Zenonas Dabkevičius, BMGMS pirmininkas Vaidutis Kučinskas, MFChMS pirmininkas Leonas Valkūnas, HSMS pirmininkas Domas Kaunas, LMA nariai Robert Mokrik, Kęstutis Kilkus, Lietuvos nacionalinio muziejaus, Vilniaus universiteto, Vilniaus Gedimino technikos universiteto, Gamtos tyrimo centro, Lietuvos geologijos tarnybos, Civilinės inžinerijos mokslo centro atstovai ir kiti, seminarą vedė akad. R. Mokrik.

Buvo išklausytas Civilinės inžinerijos mokslo centro direktoriaus doc. dr. Šarūno Skuodžio pranešimas „Šlaitų geotechninis modeliavimas ir projektavimas“. Pranešime akcentuota tyrėjų, projektuotojų, statytojų, ekspertų kompetencija ir kvalifikacija. Pateiktas pagrindinių dokumentų, kuriais privalu vadovautis atliekant teritorijų projektinius inžinerinius geologinius ir geotechninius (toliau IGG) tyrimus, projektavimo ir statybos darbus, sąrašas, apžvelgti šių dokumentų pagrindiniai principai bei reikalavimai. Pranešėjas taip pat išdėstė, kas yra svarbu ir į ką reikia kreipti dėmesį modeliuojant šlaitų deformacijas bei jas prognozuojant. Pranešimą „Šlaitų inžinerinių geologinių tyrimų problemos ir duomenų patikimumas“ perskaitė VU doc. dr. Gintaras Žaržojus. Jame buvo aptartos problemos, kurios iškyla rengiant IGG tyrimų užduotis ir programas. Taip pat buvo atkreiptas dėmesys į archyvinės medžiagos analizę, akcentuota tų tyrimų kokybė ir buvę tikslai. Pabrėžta ūkinės veiklos, vykdytos, vykdomos ir būsiančios miesto kalvose, taip pat ir Gedimino kalne, svarba bei būtinybė susieti ją su IGG tyrimų tikslais ir uždaviniais. Pranešėjas pasiūlė projektinius IGG tyrimus pradėti nuo geofizinių tyrimų, juos atlikus, parinkti vietas lauko tyrimams ir bandiniams. Tyrinėjant ir imant bandinius didelis dėmesys turi būti skiriamas piltiniam ir deliuviniam gruntui bei jų kontaktams su natūraliais gruntais, – šios vietos yra pavojingiausios.

Lietuvos geologijos tarnybos prie Aplinkos ministerijos Inžinerinės geologijos skyriaus vedėja Roma Kanopienė taip pat perskaitė pranešimą „Inžinerinių geologinių ir geotechninių tyrimų reglamentavimas kultūros paveldo objektuose“. Buvo paaiškinta, kas yra IGG tyrimai, kokia šių tyrimų reglamentavimo tvarka. Akcentuota, kada reikėtų taikyti statybos techninius reglamentus, o kada vadovautis kultūros paveldo objekto tvarkybos dokumentais ir kokios jų tarpusavio sąsajos.

Diskusijose kalbėjo akd. K. Kilkus, geologas Vytautas Račkauskas, ministras M. Kvietkauskas, akd. J. Banys ir kiti. Seminaro pranešėjai parengė rekomendacijas dėl Gedimino kalno tvarkymo ir įteikė jas kultūros ministrui bei LMA vadovybei.

LMA Biologijos, medicinos ir geomokslų skyriaus informacija

LMA skyriaus „Mokslininkų rūmai“ renginiai

Per pirmąjį ketvirtį skyrius „Mokslininkų rūmai“ su LMA mokslų skyriais ir kitomis mokslo ir studijų institucijomis organizavo 21 renginį, iš jų 12 paskaitų-ekskursijų iš ciklo „Mokslo žinių dienos“. Jose Vilniaus licėjaus moksleiviams doc. dr. Vytautas Ratkevičius (VU) skaitė paskaitas, o VU ligoninės Santaros klinikų kardiochirurgas dr. Vilius Janušauskas vedė ekskursijas klinikų operacinėse. Vytauto Didžiojo gimnazijos mokiniams buvo surengta ekskursija į polimerinių medžiagų gamyklą „Lietpak“, kur direktorius dr. Pranas Kiznis skaitė pranešimą „Rinkis tiksliuosius mokslus“.

Skyrius kartu su naujai įsteigta LMA Jaunąja akademija pradėjo organizuoti renginių ciklą „Jaunoji akademija visuomenei“. Kovo 15 d. dr. Olga Mastianica-Stankevič Vilniaus Mykolo Biržiškos gimnazijoje skaitė paskaitą „Žiedo paslaptis: arba apie 1863–1864 m. sukilimo dalyvių palaidojimus Gedimino kalne“, o kovo 22 d. dr. Dalius Gudeika Plungės „Saulės“ gimnazijoje – „Šiuolaikinis mokslas – tai menas, kūrybiškai jungiantis įvairias mokslo sritis“.

Sausio 17 d. skyrius „Mokslininkų rūmai“ kartu su Humanitarinių ir socialinių mokslų skyriumi surengė apskritojo stalo diskusiją „Ar iš lietuvių literatūros galima pramokti Lietuvos istorijos?“ Diskusijos iniciatorius ir vedėjas rašytojas akad. Vytautas Martinkus siūlė renginio dalyviams pasidalyti nuomonėmis, kiek grožinės literatūros kūriniai atspindi mūsų istoriją. Jis prisiminė,

Dr. Olga Mastianica-Stankevič skaito paskaitą Vilniaus Mykolo Biržiškos gimnazijoje

Skambina akademiko Juozo Matulio proanūkis Bernardas Sokolovas

kaip šviesaus atminimo intelektualai rašytojas Petras Dirgėla ir istorikas akad. Antanas Tyla mėgę diskutuoti šia tema. Diskusijose dalyvavo istorikė dr. Inga Baranauskienė, literatūrologė doc. dr. Audinga Peluritytė-Tikuišienė, rašytoja Aldona Ruseckaitė, istorikas dr. Tomas Baranauskas, kino režisierius Antanas Maciulevičius, literatūrologas doc. dr. Regimantas Tamošaitis. Pažymėdami tokių diskusijų naudą, renginio dalyviai nutarė jas pratęsti po kelių mėnesių.

Kovo 19 d. skyrius „Mokslininkų rūmai“ kartu su Matematikos, fizikos ir chemijos mokslų skyriumi organizavo renginį iš ciklo „Įžymių žmonių portretai“, skirtą ilgamečio Mokslų akademijos prezidento akad. Juozo Matulio 120-osioms gimimo metinėms. LMA prezidentas Jūras Banys, prisimindamas akad. J. Matulį, trumpai papasakojo apie jo mokslinę ir visuomeninę veiklą. Prisiminimais apie Tėvą su meile ir humoru dalijosi akademiko sūnus prof. habil. dr. Algirdas Matulis. Akad. Rimantas Ramanauskas pasakojo apie Juozo Matulio sukurtą elektrochemijos mokyklą ir jos pasiekimus. Akad. Leonardas Kairiūkštis kalbėjo apie darbą kartu LMA prezidiume. Jis prisiminė akademiką kaip labai darbštų, sąžiningą, reiklų ir įtakingą įstaigos vadovą. Buvo parodyti Lietuvos kino studijos filmo apie Juozą Matulį „Gimtadienis“ fragmentai, koncertavo Vilniaus Balio Dvariono dešimtmetės muzikos mokiniai ir J. Matulio proanūkis M. K. Čiurlionio menų mokyklos dvyliktokas Bernardas Sokolovas.

Aldona Daučiūnienė,
skyriaus „Mokslininkų rūmai“ vadovė

LMA Vrublevskių bibliotekoje

Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekoje 2018 m. gruodžio 28 d. – 2019 m. sausio 30 d. veikė paroda „Nedoras grafas ir advokatas Vrublevskis: vienos bibliotekos pėdsakais“, skirta Tado Vrublevskio 160-osioms gimimo metinėms (parodos rengėja dr. Daiva Narbutienė). Šia paroda buvo atskleistos LMA Vrublevskių bibliotekos istorijos atodangos, daugiau dėmesio skiriant laikotarpiui iki jos įsteigimo 1912 m. ir slėpiningam XX a. pradžios Vilniaus kolekcininkų bei bibliofilų pasauliui.

Sausio 17 d. Bibliotekoje pirmą kartą į viešumą buvo iškelti ir aptarti mažai žinomi tapybos darbai iš Bibliotekos dailės rinkinio. Parodą „Išblaškyti išlikę“ pristatė Retų spaudinių skyriaus darbuotoja menotyrininkė dr. Neringa Markauskaitė. Kalbėjo menotyrininkės dr. Nijolė Tumėnienė ir dr. Jolanta Širkaitė. Pristatyta nedidelė dailės kūrinių ekspozicija susilaukė gausaus visuomenės dėmesio. Tai mažai žinomo rinkinio, kurio didžiausią dalį sudarė tapyba, fragmentai. Rinkinys buvo kaupiamas jau ankstyvaisiais Bibliotekos kūrimosi metais, vėliau jis nuolat gausėjo. Iki dabar išliko XIX–XX a. aliejumi, akvarele, pastele sukurti paveikslai, taip pat piešiniai, prieškariu priskirti muzealijoms ir eksponuoti įvairiose Bibliotekos erdvėse.

Sausio 24 d. LMA Vrublevskių bibliotekoje įvyko renginys, skirtas geologo, mineralogo, kalnų inžinieriaus Ignoto Domeikos (1802–1889) 130-osioms mirties metinėms, kurio metu buvo pristatyta paroda „Pažvelk į mineralą dar bevardį“.

Sausio 31 d. Bibliotekoje įvyko susitikimas su fotografijos istoriku Dainiumi Junevičiumi ir istoriku dr. Dariumi Staliūnu. Buvo pristatyta naujausia D. Junevičiaus knyga „A. Korzonas – pirmasis Vilniaus vaizdų fotografas“ apie iki šiol mažai žinomą fotografą Abdoną Korzoną. Vilniuje 1859–1863 m. balandžio mėn. veikusioje A. Korzono

20-ojoje tarptautinėje Vilniaus knygų mugėje. LMA Vrublevskių bibliotekos stendo darbuotojos (iš kairės): Edita Klangauskaitė, Lina Anušauskienė, Inga Berulienė. Vikos Petrikaitės nuotr.

studijoje nusifotografavo šimtai jo amžininkų, tačiau didžiausias fotografo nuopelnas Lietuvos kultūrai yra pirmosios Lietuvoje nuotraukos už studijos sienų. A. Korzonas taip pat yra stereoskopinės fotografijos pradininkas Lietuvoje. Fotografijos tyrėjas D. Junevičius papildė knygą nuotraukomis iš LMA Vrublevskių bibliotekos fondų.

Vasario 21–24 d. Lietuvos parodų ir kongresų centre „Litexpo“ vykusioje jubiliejinėje knygų mugėje tradiciškai dalyvavo ir LMA Vrublevskių biblioteka, įrengusi savo stendą. Kultūrinių renginių programoje Bibliotekos sumanymu šį kartą buvo organizuotas renginys „Reformatų skveras Vilniuje: istorinė tiesa ir mūsų ryšys su lietuvių raštijos pradininkais“, kur buvo aptartos istorinės skvero ištakos ir diskutuota su visuomene dėl šio skvero ateities.

Sausio 22 d. – balandžio 19 d. Vrublevskių bibliotekos Tado Vrublevskio skaitykloje veikė mažoji paroda „Mano vilnietiška biografija“, skirta baltarusių literatūrologo, leidėjo, visuomenės ir kultūros veikėjo Jankos Šutovičiaus 115-osioms gimimo metinėms. Parodą parengė LMA Vrublevskių biblioteka (Rūta Kazlauskienė) ir Gudų kultūros draugija Lietuvoje (Aleksandras Adamkovičius). Jos apžiūrėti atvyko Baltarusijos Respublikos ambasados Lietuvoje patarėjai Irina Zubko ir Vladimiras Nadtočiajevas. Parodą aplankė ir Vilniaus Pranciškaus Skorinos gimnazijos moksleiviai.

Vasario 20 d. – kovo 29 d. LMA Vrublevskių bibliotekoje veikė paroda „Tibeto medicinos žinovo Donato Butkaus (1939–2016) kolekcija Vrublevskių bibliotekoje“ (parengė Daiva Liudavičienė ir Ana Venclovienė). D. Butkus buvo vienas garsiausių Europoje Tibeto medicinos žinovų. Unikali kolekcija LMA Vrublevskių biblioteką pasiekė 2017 m. vasarą. Perduotą asmeninės kolekcijos dalį sudaro apie 500 knygų ir rankraščiai. Tarp leidinių yra Tibete, Indijoje ir Kinijoje išleistų knygų tibetiečių kalba, daugiausia skirtų Tibeto medicinai. Eksponuotos anglų, rusų, vokiečių, prancūzų kalbomis parašytos knygos apie Tibeto bei kitų rytų šalių mediciną, augalų naudojimą farmacijai. Papildant rytietišką temą vasario mėn. Bibliotekoje vyko vieša Audriaus Beinoriaus, VU Azijos ir transkultūrinių studijų instituto indologijos ir Tartu universiteto Religijų ir teologijos instituto Azijos religijų profesoriaus, paskaita. Lektorius apžvelgė Nikolajaus Rericho transhimalajų ekspedicijos, vykusios 1927–1928 m., istorinį, politinį ir kultūrinį kontekstą

Vasario 4–15 d. LMA Vrublevskių bibliotekoje veikė paroda „Feromonai, bitės, medus“, skirta akad. Algirdo Skirkevičiaus 80-mečiui (parengė Audrė Trumpienė, R. Kazlauskienė), vasario 7 d. įvyko akademiko sukaktuvių renginys.

Vasario 14 d. LMA Vrublevskių bibliotekoje surengtos Lietuvių kalbos instituto Geolingvistikos centro vadovės prof. dr. Danguolės Mikulėnienės mokslinės monografijos „Lietuvių tarmėtyra: genezė, raida ir paradigminiai lūžiai“ sutiktuvės. Pristatyta knyga – tai patraukliai ir įdomiai parašyta pirmoji monografijų trilogijos dalis, kurioje autorė tyrinėja ikitarmėtyrinį laikotarpį ir lietuvių tarmėtyros pradžią – etnografiškąsias ir jaunagramatiškąsias jos ištakas, lietuvių tarmių skirstymą, tyrimų perspektyvų užuomazgas ir jų tipus.

Parengė LMA Vrublevskių bibliotekos Komunikacijos skyrius

žymius mokslininkus prisimenant

Domeikos mineralų chemija

Sausio 24 d. LMA Vrublevskių bibliotekoje įvyko renginys, skirtas geologo, mineralogo, kalnų inžinieriaus Ignoto Domeikos (1802–1889) mirties 130-osioms metinėms, kurio metu buvo pristatyta paroda „Pažvelk į mineralą dar bevardį“. Jame kalbėjo Lietuvos Ignoto Domeikos draugijos prezidentas geologas akad. Algimantas Grigelis, geografas prof. Algimantas Česnulevičius, chemikas akad. Aivaras Kareiva, mokslo istorikė dr. Birutė Railienė.

Šviesaus atminimo VU Chemijos fakulteto docentas Zenonas Mačionis savo rašinį apie Ignotą Domeiką pradėjo I. Domeikos laiško Adomui Mickevičiui citata: „Gyvenu savo laboratorijoje, kur ne vienas pusiaunaktis užtinka mane prie tiglio arba retortos…“. Šis sakinys leidžia daryti tvirtą išvadą, kad I. Domeika buvo ne tik pasaulinio garso geologas, bet tam tikra prasme ir chemikas. Gyvendamas Paryžiuje, I. Domeika išklausė chemijos paskaitų ciklą. Įgijęs kalnakasybos inžinieriaus diplomą ir dirbdamas Elzase, analizavo geležies rūdos žaliavas. Čilėje dėstė ir chemiją, daug laiko praleisdavo laboratorijoje, pats analizuodamas mineralus. Vieną iš dviejų parašytų vadovėlių, skirtą mineralų analizei „Bandymų traktatas“ (1844), jis pasirašė kaip chemijos profesorius. Antrąjį – mineralogijos pagrindų vadovėlį „Mineralogija“ (1845) – kaip mineralogijos ir chemijos profesorius.

Ignoto Domeikos surinktų mineralų kolekcijoje, saugomoje Krokuvoje Jogailaičių universiteto Geologijos muziejuje, yra 99 pavyzdžiai. Dauguma jų atkeliavo iš Čilės, Bolivijos ir Peru rūdų radimviečių. Pavyzdžius pats I. Domeika siuntė ir vežė apie 30 metų (1853–1884).

Kolekcijoje yra labai retų mineralų: jodargiritas (AgI), eukairitas (CuAgSe), švarcembergitas ($Pb_5H_2(IO_2)O_4Cl_3$) ir algodonitas (Cu_6As). Taip pat yra trys mineralai, kuriuos atrado pats I. Domeika: dobreitas, krionkitas ir domeikitas. Krionkito ($Na_2Cu[SO_4]_2{\cdot}2H_2O$) cheminę sudėtį nustatė chemikas B. Kröhnke (Krionkė). Jis pirmasis atliko šio mineralo cheminę analizę, todėl jo vardu mineralas ir buvo pavadintas. I. Domeika 1876 m. rastą mineralą bismuto oksichloridą BiO(OH,Cl) pavadino dobreitu – Gabrielio Ogiusto Dobrė (Gabriel Auguste Daubrée) garbei. Jis buvo I. Domeikos draugas dar iš studijų Paryžiaus kalnakasybos akademijoje laikų. Žymus Austrijos mineralogas, vadovavęs daugeliui geologų komisijų, profesorius Vilhelmas Haidingeris (Wilhelm Haidinger) mineralą Cu_3As 1845 metais pavadino jį radusiojo garbei – domeikitu. Reikia atvirai pasakyti, kad I. Domeikos chemiko indėlis į chemijos mokslą dar lieka šiokia tokia paslaptimi.

Akad. Aivaras Kareiva

Vasario 16-oji ir Pranciškus Baltrus Šivickis

Lietuvos valstybės atkūrimo 100-mečio minėjimų grandinėje skambiu baigiamuoju akordu tapo akademikui Pranciškui Baltrui Šivickiui (1882–1968) skirtos atminimo lentos atidengimas svarbiausiame šalies biomokslų vystymui skirtame valstybiniame mokslinių tyrimų institute – Gamtos tyrimų centre.

Kaip susijusi Vasario 16-oji ir akademikas? Ryšys tiesioginis: jei neturėtume Vasario 16-osios, neturėtume Lietuvoje ir akademiko. Apie tai kalbėta 2019-02-15 – paskutiniąją šalies nepriklausomybės atkūrimo 100-mečio metinių dieną, 101-ųjų metinių išvakarėse. Skulptoriaus Rimanto Eidėjaus sukurta balto marmuro lenta su bronziniu portreto bareljefu primins ne tik žymiausią prieškario Lietuvos mokslininką biologą, bet ir Mokslų akademijos neeilinį pripažinimo ženklą – P. B. Šivickio vardo suteikimą vienai iš mokslinių tyrimų laboratorijų, kadaise jo įkurtai ir iki šiol sėkmingai gyvuojančiai (tiesa, su transformacijomis, kokių gausu visoje Lietuvos mokslo sistemoje).

Prie atminimo lentos akademikui P. B. Šivickiui darbo autorius skulptorius Rimantas Eidėjus (dešinėje) ir Gamtos tyrimų centro direktorius akad. Vincas Būda. V. Būdos archyvo nuotr.

P. B. Šivickis, tyręs organizmų regeneracijos procesus, šiandien pripažįstamas kaip kamieninių ląstelių tyrimų pradininkas Lietuvoje. Jis dirbo ir genetikos srityje. Dėl to netgi labai nukentėjo. Vyresniosios kartos mokslininkams žinomas lysenkizmo periodas biologijos moksle, kai ideologizuojant mokslą buvo neigiami vakarų šalių genetikos mokslo pasiekimai ir priverstinai diegiamos pseudomokslininko Trofimo Lysenkos „priešakinės“ idėjos, neturėjusios nieko bendro su objektyviosiomis mokslo tiesomis. Viešai neatsisakęs savo pažiūrų, P. B. Šivickis neteko darbo universitete ir tik buvusio studento ir anuometinės Komunistų partijos veikėjo Genriko Zimano dėka buvo įdarbintas Mokslų akademijos Žemės ūkio institute. Taip savo mokslinę veiklą Šivickis ilgam susiejo su Mokslų akademija.

Charakterio tvirtumą P. B. Šivickis grūdino nuo vaikystės. Būdamas vyriausias vaikas valstiečio šeimoje, skaityti pramoko namuose iš tėvo, o rašyti – rusiškoje pradžios mokykloje. Dalyvavo 1905 m. išsivaduojamajame judėjime, kurio metu buvo išvaikyti vietos valsčiaus rusų valdininkai ir išrinkta lietuviška valdžia. P. B. Šivickis, kaip raštingas žmogus, tapo valsčiaus raštininku, tik neilgam – po kelių savaičių pasirodę kazokai ir žandarai naująją valdžią nuvertė, buvusią atstatė ir ėmėsi represijų prieš sukilėlius, ne vieną suėmė. Sužinojęs, kad ruošiamasi suimti ir jį, bei draugų raginamas, P. B. Šivickis pasitraukė iš Lietuvos. Sunkiai dirbo ir mokėsi bei studijavo JAV. Baigęs vakarinę mokyklą, su pertraukomis studijavo net šešiuose universitetuose. Studijoms reikėjo lėšų, o kol jų užsidirbdavo, turėdavo studijas laikinai nutraukti. Įgijo ne tik aukštąjį išsilavinimą, bet ir parengė mokslinį darbą, kurį sėkmingai apgynė Čikagos universitete. Buvo žinomas ir kaip kultūrininkas, redagavo savaitinį leidinį „Draugas“. Tačiau tik Lietuvai atgavus nepriklausomybę, P. B. Šivickis galėjo būti tikras, kad nebebus persekiojamas už ankstesnę veiklą. Tad 1922 metais, vos apgynęs daktaro disertaciją, kreipėsi į Lietuvos universitetą Kaune ir Švietimo ministeriją dėl darbo, nors buvo gavęs kvietimą dirbti ir Luizianos universitete JAV, ir Manilos universitete Filipinuose. Nesulaukęs žinių iš Lietuvos ir paaiškėjus, kad Luizianos universitete gali dirbti tik JAV piliečiai (šios pilietybės P. B. Šivickis nebuvo priėmęs), pasirinko Filipinus. Šešeri darbo metai tenykščiame universitete paliko ryškų pėdsaką, o jo iniciatyva įkurta biologinė stotis veikia ir šiandien, virtusi UNESCO globojamu biosferos rezervatu. Manilos universitete P. B. Šivickis neužmirštas. 2010 metais, švenčiant šimtmetį, kai Filipinuose buvo pradėti biologiniai tyrimai, jis buvo išrinktas į visų laikų žymiausių Manilos universiteto profesorių-biologų šimtuką!

1929 metais grįžęs į Lietuvą, P. B. Šivickis dirbo Lietuvos universitete (nuo 1930 metų – Vytauto Didžiojo universitetas), lankė Vakarų Europos mokslo centrus, įkūrė Lyginamosios anatomijos kabinetą, negirdėtą dalyką Lietuvoje – eksperimentinės zoologijos laboratoriją (iki tol zoologai tenkinosi tik aprašomaisiais darbais). Pats aktyviai ėmėsi mokslinių tyrimų, į juos įtraukė studentus. Dar prieškario Lietuvos laikais šis universiteto profesorius jau turėjo publikacijų plačiai žinomuose mokslo žurnaluose „Science“ ir „Nature“. Tad ne mažesnės pagarbos nei Filipinuose P. B. Šivickis nusipelnė ir Lietuvoje. Todėl vasario 16-ajai „padovanojus“ Lietuvai iškilų tautietį, Mokslų akademija ir Gamtos tyrimų centras, minėdami Valstybės atkūrimo dieną, prisiminė profesorių ir jį pagerbė.

Akad. Vincas Būda

sveikiname

Sausio 2 d.
Vilmantei Borutaitei – 60

Sausio 14 d.
Algirdui Skirkevičiui – 80

Sausio 16 d.
Leonui Valkūnui – 70

Vasario 23 d.
Ramučiui Petrui Bansevičiui – 80

Lietuvos mokslų akademijos prezidiumas linki kūrybinės sėkmės, geriausios sveikatos ir optimizmo!

atminimui

Užsienio narys Žoresas Alfiorovas

1930-03-15 – 2019-03-01

Kovo 1 d. Sankt Peterburge mirė žymus rusų fizikas, profesorius, Rusijos mokslų akademijos narys, Nobelio premijos laureatas, Lietuvos mokslų akademijos užsienio narys Žoresas Alfiorovas (Žores Alfiorov).

Akademikas gimė Vitebske. Aukso medaliu baigė vidurinę mokyklą Minske. 1952 m. baigęs Leningrado (dab. Sankt Peterburgo) elektrotechnikos institutą, nuo 1953 m. dirbo tarptautinio lygio A. F. Jofės fizikos ir technikos institute

Leningrade. Nuo 1987 m. buvo šio instituto direktoriumi. 1961 m. apgynė mokslų kandidato disertaciją, 1970 m. tapo fizikos-matematikos mokslų daktaru ir 1972 m. Leningrado elektrotechnikos instituto (dab. Sankt Peterburgo elektrotechnikos universiteto) profesoriumi. 1979 m. išrinktas SSRS mokslų akademijos nariu, nuo 1990 m. – SSRS, vėliau Rusijos mokslų akademijos viceprezidentu.

Akademikas Ž. Alfiorovas dalyvavo kuriant Sovietų Sąjungoje pirmuosius tranzistorius, fotodiodus, didelės galios germanio lygintuvus. Jis buvo sudėtingų puslaidininkinių įvairialyčių darinių fizikos, jų taikymo tranzistorių tobulinimo, optoelektronikos ir kitose srityse pradininkas. Ž. Alfiorovo darbai įvertinti daugybe SSRS, Rusijos ir užsienio šalių premijų ir apdovanojimų. 2000 m. jam buvo paskirta fizikos Nobelio premija (kartu su Herbertu Krėmeriu ir Džeku Kilbiu – Herbert Kroemer, Jack S. Kilby). Profesorius Ž. Alfiorovas aktyviai dalyvavo politinėje veikloje, daugiausia gindamas mokslo interesus. 1989–1991 m. buvo SSRS liaudies deputatas, nuo 1995 m. – Rusijos Valstybės dūmos deputatas.

Su Lietuvos mokslininkais akademikas Ž. Alfiorovas bendradarbiavo daugiau nei 50 metų. Ypač dideli jo nuopelnai plėtojant Lietuvoje puslaidininkių fizikos ir medžiagotyros tyrimus. Daug Lietuvos mokslininkų stažavosi arba dirbo jo laboratorijoje. 2002 m. akademikas Ž. Alfiorovas buvo išrinktas Lietuvos mokslų akademijos užsienio nariu.

LMA užsienio narys Žoresas Alfiorovas (Žores Álfiorov)

Liūdime netekę gero Lietuvos mokslininkų draugo.

Lietuvos mokslų akademijos bendruomenė

mokslininkų pripažinimo ženklai

33-oji rašytojos Ievos Simonaitytės (1897–1978) premija sausio 23 d. Klaipėdos apskrities viešojoje I. Simonaitytės bibliotekoje įteikta Vilniaus universiteto profesoriui, Humanitarinių ir socialinių mokslų skyriaus pirmininkui akademikui Domui KAUNUI – kultūros tyrinėtojui, knygotyrininkui, bibliofilui, edukologui už pernai parengtą ir išleistą atsiminimų knygą „Aš esu Etmės Ėvė. Ieva Simonaitytė: amžininkų liudijimuose“ ir nenuilstamą bei vaisinga veikla liudijamą meilę Klaipėdos kraštui.

I. Simonaitytės literatūros premija kasmet teikiama už darbus, susijusius su Klaipėdos krašto, Mažosios Lietuvos tyrinėjimais, taip pat pagerbiančius I. Simonaitytės kūrybą ir atminimą. Akad. D. Kaunas šią premiją pelno antrą kartą. Pirmą kartą mokslininkas buvo apdovanotas 1998 m. už knygas „Klaipėdiškė“ ir „Mažosios Lietuvos knyga“.

Akademikas Domas Kaunas

Lietuvos valstybės atkūrimo dienos išvakarėse Raudondvario dvaro menų inkubatoriuje septyni Kauno rajonui nusipelnę asmenys apdovanoti garbės ženklais, dar trims įteikti medaliai (pasižymėjimo ženklai). Kauno rajono savivaldybė apdovanojo Lietuvos agrarinių ir miškų mokslų centro filialo Sodininkystės ir daržininkystės instituto Biochemijos ir technologijos laboratorijos vedėją akad. Praną VIŠKELĮ pirmojo lygio garbės ženklu. Mokslininko tyrimų kryptys – žemės ūkio produktų kokybė, laikymas ir perdirbimas.

Akademikas Pranas Viškelis.
Česlovo Paulausko nuotr.

Akademikai Vytautas Nekrošius (kairėje) ir Jūras Banys

Minint Lietuvos valstybės atkūrimo 101-ąsias metines vasario 15 d. LMA rūmuose įvyko apdovanojimų „Už nuopelnus Vilniui ir tautai“ iškilmės. Pirmojo laipsnio medaliais, skirtais valstybės šimtmečiui, buvo apdovanoti akademikai LMA prezidentas Jūras BANYS ir LMA prezidiumo narys Vytautas NEKROŠIUS.

Ženklas-medalis „Už nuopelnus Vilniui ir tautai“ įsteigtas 2009 m. Krašto apsaugos ministerijos bičiulių klubo, kelių nevyriausybinių organizacijų iniciatyva, remiant privačiam verslui, Lietuvos vardo paminėjimo tūkstantmečio, Baltijos kelio 20-mečio, Vilniaus atgavimo 70-mečio proga. Apdovanojimas suteikiamas ypač nusipelniusiems sostinei, tautai ir Lietuvai asmenims, Lietuvos Respublikos ir užsienio piliečiams. Tarp apdovanotųjų poetas akad. Justinas Marcinkevičius, buvęs ilgametis Vilniaus universiteto rektorius akad. Jonas Kubilius, Atkuriamojo Seimo Pirmininkas prof. Vytautas Landsbergis ir daugelis kitų, įnešusių indėlį į Valstybės Nepriklausomybės siekį, puoselėjančių Lietuvos kultūrą, kalbą, mokslą, besirūpinančių tarptautiniu šalies ir sostinės Vilniaus pripažinimu.

„Sraigės“ už lietuvių kalbos puoselėjimą

Vasario 27 d. Lietuvos mokslų akademijoje (LMA) penktą kartą buvo įteikti Valstybinės lietuvių kalbos komisijos (VLKK) apdovanojimai už lietuvių kalbos puoselėjimą ir Lietuvių kalbos dienų organizavimą. VLKK pirmininkas Audrys Antanaitis kalbėjo, kad lietuvių kalbą švenčiame ne tik per Lietuvių kalbos dienas, bet ir kiekvieną dieną, kiekvieną valandą, minutę, bei palinkėjo visiems išlikti kalbos puoselėtojais ir bendražygiais. LMA prezidentas Jūras Banys dėkojo komisijai už bendradarbiavimą ir džiaugėsi, kad visą laiką skulptūrėlės „Sraigės“ (dail. Rokas Dovydėnas) ir diplomai teikiami LMA. Akademija taip pat puoselėja lietuvių kalbą, ypač rūpinasi mokslo terminija. Pažymėjo, kad lietuvių kalba yra svarbiausias mūsų tapatybės požymis.

Iš kairės: Valstybinės lietuvių kalbos komisijos pirmininkas Audrys Antanaitis, Irena Žalakevičienė, akad. Mečislovas Žalakevičius, Valstybinės lietuvių kalbos komisijos narė dr. Albina Auksoriūtė

Tarp kitų laureatų akad. Mečislovas Žalakevičius ir Irena Žalakevičienė buvo apdovanoti už „Paukščių pavadinimų žodyno“ sudarymą.

Padėkos žodį tarė akad. M. Žalakevičius. „Man, kaip biologui, kurio tiesioginis darbas nesusijęs su terminija, ypač džiugu būtų tokioje puikioje humanitarų kompanijoje tarp lietuvių kalbos korifėjų, kūrėjų, tobulintojų, puoselėtojų, – kalbėjo akad. M. Žalakevičius. – Nuostabu, kad neužsidarote savame rate, apdovanojimai pasiekia ir tuos, kurie dirba kitose srityse, ne humanitarus. Kai svarbiausias Lietuvos mokslo fondas – Lietuvos mokslo taryba – atmetė mūsų prašymą paremti šešiakalbio žodyno, turinčio pusę milijono žodžių, rengimą ir leidimą, humanitarai ištiesė ranką ir nepaprastai šiltai priėmė mus. Patikėjo ir įkvėpė tuo, ką mes su žmona Irena šešerius metus, atsisakydami savo laisvalaikio, vakarais, savaitgaliais ar per atostogas, darėme. Ir net apdovanojo už mūsų triūsą.“ Pasak žodyno sudarytojo, terminai tiesiog dauginosi, pasiekė po penkis, vienai paukščių rūšiai – septynis pavadinimus. Įvairūs vertėjai įvairiai verčia, su niekuo nederina ir tokio žodyno poreikis buvo didžiulis. Ir VLKK, ir Lietuvos kalbos institutui pateikta iki 12 tūkst. naujų pavadinimų. Jie buvo sunorminti, sukirčiuoti, aprobuoti vartojimui. „Visi klausinėja, kodėl apdovanojimams pasirinkta sraigė. Imkitės žodyno rengimo ir suprasite“, – juokavo akad. M. Žalakevičius.

Pabaigoje koncertą surengė Lietuvos muzikos ir teatro akademijos studentė Miglė Sakavičiūtė (arfa), Vytauto Didžiojo universiteto Muzikos akademijos studentas Marius Sakavičius (violončelė).

Parengta pagal „Lietuvos žinių“ medžiagą

Leidinio redakcinė taryba: J. Banys (pirmininkas), A. Bernotas, Z. Dabkevičius, D. Kaunas, V. Kučinskas, R. Maskoliūnas, V. Nekrošius, R. Šiaučiūnas, L. Valkūnas, G. Žintelis

Leidinį rengė: S. Aukštinaitienė, A. Bagdonavičienė, I. Berulienė, M. Datkūnaitė, A. Daučiūnienė, B. Jaskelevičius, G. Griežienė, L. Milošienė, E. Narušytė, J. Olechnovičienė

Kalbos redaktorė A. Bagdonavičienė, nuotraukos V. Valuckienės, apipavidalino M. Datkūnaitė

© Lietuvos mokslų akademija
http://lma.lt/

Spausdino UAB „BMK leidykla“
http://bmkleidykla.lt/
Tiražas 160 egz., nemokamai

ISSN 2029-5707